

Genealogisk DNA-slægts- forskning

Analyse af motiverne for bru-
gen – særligt for adopterede
og donorbørn - og arkivers
perspektiv på problematik-
kerne i metoden.

Johannes Lee Nielsen

SPECIALE – 10. SEMESTER –
AALBORG UNIVERSITET

" When the roots are deep, there is no reason to fear the wind."

(Afrikansk ordsprog)

1 Forord

Da jeg skulle vælge emne for mit speciale, blev jeg anbefalet at vælge et emne jeg allerede havde en vis grad af indsigt i og som selvfølgelig er fagligt relevant. I en research om valgte emne opdagede jeg, at der om det tænkte emne ikke var skrevet videnskabeligt om genealogisk DNA-slægtsforskning på dansk overhovedet. Jeg ønsker og håber derfor at kunne bidrage med ny viden på området.

Eftersom der ikke er skrevet videnskabeligt om emnet på dansk tidligere, vil majoriteten af baggrundslitteraturen derfor også være på engelsk. Derimod er der en del tilgrænsende materiale fra medierne, som eksempelvis avisartikler, tv-programmer mv.

Baggrunden for mit valg af emne skyldes to årsager: Det ene er flere medstuderende har foreslået mig emnet. Det andet jeg selv er adopteret uden information om biologisk ophav, og har selv foretaget genealogisk DNA-slægtsforskning. Via metoden er det lykkedes mig at genforenes med min biologiske familie, som jeg i dag har tæt kontakt med, takket være de nye tekniske medier. Dette har inspireret mig til at skrive dette speciale, og samtidig ønsker jeg også at bidrage til større fokus på emnet.

Personligt kan jeg også nikke genkendende til flere af de motivationsfaktorer, som der beskrives i dette speciale. Jeg må qua min baggrund dog også være bevidst om, at jeg kan være "farvet" i mit perspektiv, da jeg selv har haft gavn af metoden.

Emnet om adoption har for mig som adopteret en særlig interesse, og især problematikken for adopterede i at kan få oplysninger om biologisk familie.

Omvendt har jeg ikke forud beskæftiget mig med arkivers perspektiv på emnet. De refleksioner fra fagligt perspektiv er relativt nye for mig.

2 Indholdsfortegnelse

1 Forord	i
3 Abstract	1
4 Indledning	2
5 Problemformulering	4
6 Forskning	5
7 Genealogisk slægtsforskning og den offentlige debat	21
7.1 Adopterede.....	22
7.2 Donorbørn.....	25
7.3 FN's deklaration om Børns rettigheder og Etisk Råd.....	26
7.3.1 Delkonklusion.....	27
8 Begrebsafklaring	29
8.1 DNA.....	29
8.1.1 Autosomal DNA (atDNA).....	30
8.1.2 Y-DNA.....	30
8.1.3 Mitochondrial DNA (mtDNA).....	30
8.2 RAW-data.....	31
8.3 Matches.....	31
8.3.1 Centi-Morgan.....	31
8.4 Slægtsforskning.....	32
8.4.1 Slægtsforskning.....	32
8.4.2 Slægtsforsker/-historiker.....	32
8.5 Familie-begrebet på dansk og engelsk.....	32
9 Genealogisk slægtsforskningens historie kort fortalt	34
10 The Big Five - Præsentation af de største genealogisk DNA-test udbydere	34
10.1 Ancestry.....	35
10.2 23andMe.....	35
10.3 MyHeritage.....	36
10.4 FamilyTree DNA.....	37
10.5 Living DNA.....	38
10.6 Tredjepartsudbydere.....	39

10.6.1	GedMatch.com	39
10.6.2	Andre tredjepartsudbydere	40
10.7	Overblik over udbyderne	40
11	Processen med genealogisk DNA-slægtsforskning	41
12	Metode	43
12.1	Spørgeskemaer	44
12.1.1	Spørgeskema til borgerne	44
12.1.2	Spørgeskema til arkiverne	46
13	Analyse af respondenternes demografiske sammensætning i spørgeundersøgelsen.....	48
13.1	Spørgeskema.....	48
13.2	Erfaringer med genealogisk DNA-slægtsforskning.....	49
13.3	Respondenternes valg af testudbydere	49
13.3.1	Multiple tests	51
14	Motivationer for genealogisk DNA-test.....	53
14.1	Almen interesse for slægtsforskning	54
14.2	Nysgerrighed.....	56
14.3	Etnicitetsestimering.....	56
14.4	Arvelige sygdomme.....	58
14.5	Afklaring af myter i familien	59
14.6	Ønsket om at finde familie.....	61
14.7	Adopterede og donorbørn.....	62
15	Forventninger versus resultat.....	68
15.1	Forventninger til den genealogiske DNA-test	68
15.2	Forventninger versus resultat.....	70
16	Respondenternes erfaringer med assistance til slægtsforskningen hos arkiverne	73
17	Arkivernes perspektiv på genealogisk DNA-slægtsforskning	75
17.1	Arkivernes omfang af henvendelser vedrørende genealogisk DNA-slægtsforskning.....	75
17.2	Opbevaring af data	79
17.3	Metadata.....	79
17.4	Retten til privatliv	80
17.5	Anvendelse af DNA-tests til forskning.....	81
17.6	Udbydernes salg af data	82
17.7	Anvendelse af data til kriminologisk efterforskning.....	83

17.8 Sletning af data.....	83
18 Konklusion	86
18.1 Traditionelle slægtsforskeres perspektiv.....	86
18.2 Adopterede og donorbørns perspektiv	87
18.3 Arkivarernes perspektiv.....	89
19 Litteraturliste	91
19.1 Andet.....	93

3 Abstract

This research is looking into the question of what genealogical DNA research is and what the motivations for doing genealogical DNA research are. There is a special point of view on why and how this specific method comes very useful for adoptees and those conceived by use of donors. This research also looks into the point of view of genealogical DNA research among Archivists and Liberians.

It is found that many people at some point in life feels the urge to investigate their roots. To some descendants from immigrants where time has caused the break of contact and relation with the family in their origin country can find genealogical research soothing and helping them to find their own identity. Among adoptees and donor-children there is a big desire to find and reunite with family. The not knowing about their biological heritage can cause psychological traumas and even health issues and early death.

To analyse the motivations for doing genealogical DNA research, a survey has been shared through social media. The survey shows many of the well-known motivations are present, but also identifies ethnicity estimation and heritable diseases as new motivations for Genealogical DNA research.

It is found that Archivists and Liberians don't consider it to be their job to assist on genealogical research, most likely due to lack of resources. They have, though, expressed concerns about the private companies, but by in large many of the concerns are founded in lack of knowledge and perhaps prejudice.

4 Indledning

Det at verificere sin herkomst har altid haft betydning. I tidlige tider var det forbeholdt kongen og adelsklassen,¹ som blandt andet har anvendt det til at bevise sin ret til magten.

Slægtsforskning har typisk været båret af personlig interesse og engagement. Det er et felt, som har krævet store mængder af tid, da det førhen har været nødvendigt at køre rundt til landets arkiver for at indsamle de relevante informationer og dokumentationer. Feltet har derfor tidligere været domineret af pensionister og efterlønsmodtagere, som har haft den nødvendige tid og ressourcer til rådighed. Med internettets frembrud, har slægtsforskere fået adgang til mange af disse dokumenter online, direkte hjemme i stuen, hvilket har fået flere aldersgrupper til at beskæftige sig med emnet.

Som traditionel slægtsforsker er man vant til at stole på kilderne, dvs kirkebøgerne, folketællingerne mv., men alle kender nok til rygterne om 'Mælkemanden' eller 'Postbuddet'. Så kan man fæstne tillid til kilderne aldrig tager fejl, selvom det er officielle records, som eksempelvis ministerialbøger og lignende?

Hvad stiller man op, hvis man ønsker at finde ud af, hvem man nedstammer fra, men man ingen steder har at starte? Det er virkeligheden for mange adopterede og donorbørn. Enten eksisterer oplysningen ikke, eller også er de klassificerede.

Nymoderne teknologi fører slægtninge sammen via genealogiske DNA prøver. Nogle gange bekræfter prøverne blot det man allerede ved, andre gange åbner de op for en helt ny og ukendt verden, og i nogle tilfælde afslører de sandheder, som har været forsøgt skjult eller tiet ihjel.

¹ Kareld, Ann-Sofie: "A Quest for Roots and Kinship: Family History in the Television Series Allt För Sverige (The Great Swedish Adventure), Journal of Family History, 2022, DOI: 10.1177/03631990221075260, side 3.

Jeg har i dette skriv valgt at fokusere på hvad motivationen for at søge i sin slægts-historie er. Er der forskel på motivationen hvis man er adopteret, donorbarn eller af anden årsag ikke i forvejen kender sin familie. Hvilken betydning og konsekvenser kan det have, ikke at kende sit ophav. Det er et par af de spørgsmål, som undersøges i dette skriv.

5 Problemformulering

Hvad er genealogisk DNA-slægtsforskning og hvad er det der motiverer brugerne til at foretage disse tests? Hvilken betydning kan metoden have for især adopterede og donorbørn²? Hvilke bekymringer har arkivarer overfor metoden, og kan genealogisk DNA-slægtsforskning være et supplement til den traditionelle arkivbaserede slægtsforskning?

² Blandt adopterede er der en stor andel, som ingen informationer har om sit biologiske ophav. For disse vil traditionel slægtsforskning ikke være en mulighed, modsat de adopterede som har informationer om sit biologiske ophav. Blandt donorbørn vil det typisk kun være den ene forælders informationer der er ukendte.

6 Forskning

Det er en udfordring at skrive om forskning om genealogisk DNA-slægtsforskning, da der ikke er skrevet ret meget om emnet. Derfor må en dette afsnit fokusere bredere på emnet. I stedet vil jeg fokusere på, hvad det er der motiverer folk til at slægtsforske og skrive familiehistorie.

Matthew Stallard og Jerome de Groot, begge fra Manchester University, har på baggrund af artiklen: *“‘Things Are Coming Out That Are Questionable, We Never Knew About’: DNA and the New Family History”*, foretaget en kvalitativ undersøgelse af motivationerne og udfordringerne i forskning af slægtshistorie, hvor de også undersøger inddragelsen af genealogisk DNA-test i slægtsforskningen. Til indsamling for den kvalitative undersøgelse har forskerne i 2017 nedsat en række interviewgrupper, kaldet fokusgrupper, rundt omkring i verden, for der igennem at sammenligne motivationerne hos deltagerne i fokusgrupperne.³ Fokusgrupperne er alle fra enten Nederlandene, Storbritannien, Australien eller USA.⁴ Samlet set bestod fokusgrupperne af 114 deltagere, og var alle slægtshistorikere med interesse i genetisk slægtsforskning.⁵

Stallard og de Groot skriver at familiehistorieskrivning er et meget mangfoldigt område, da hver slægtshistoriker, sidder med individuelle datasæt.⁶ Ergo, da det er forskellige slægter der forskes i, er det forskellige dataoplysninger, som de gør anvendelse af. Der kan være flere slægtsforskere, som individuelt forsker i samme slægt, dog hver fra sit eget udgangspunkt.

³ Stallard, Matthew og de Groot, Jerome: *“‘Things Are Coming Out That Are Questionable, We Never Knew About’: DNA and the New Family History”*, *Journal of Family History*, 2020, Vol. 45(3), side 276.

⁴ *Ibid*, side 277.

⁵ *Ibid*.

⁶ *Ibid*, side 276.

For at operere med den nye moderne genealogiske DNA-slægtsforskning, har slægtsforskere været nødsaget til at udvikle en række nye evner til at forstå denne nye komplekse metode.

Slægtsforskere har førhen været nødsaget til at have en vis tillid til papirsporet i de officielle records, men selv disse officielle records kan man i nogle tilfælde stille spørgsmålstejn ved. Særligt i tilfælde med eksempelvis udlagte barnefædre. "[...] *people like us have done the paper trail for so long [...] but do you really know that it's right. In DNA it's just satisfying to have it confirm your paperwork...*"⁷. Anvendelsen af genealogisk DNA i slægtsforskning kan blandt andet være motiveret af en søgen efter stadfæstelse af det traditionelle papirspor. Nogle gange kan der også være huller, som ad traditionel vej kan være vanskelig at lukke, da man ganske enkelt ikke ved hvor man skal søge. Det kan også være det søgte slet ikke findes. En deltager i en af Stallard og de Groot's fokusgrupper udtrykker det således: "[...] *history is a science in the humanities [...] DNA is a tool to bridge a gap*"⁸. Genealogisk DNA-slægtsforskning bidrager dermed til at hjælpe slægtshistorikere med at få dækket huller i slægtshistorien, ved at forbinde slægter på tværs af historien og kontinenter med hinanden. Opgaven herefter består således i "blot" at finde papirsporet der kan dokumentere "hullet" der er opstået, hvor slægtens medlemmer har mistet kontakten med hinanden.

Nogle vil måske have svært ved at forstå betydningen ved dette arbejde, men Stallard og de Groot skriver således:

"[...] genealogical research leads to greater engagement with the past and a broadening of one's own historical knowledge. This is driven by the desire to contextualize the stories and

⁷ Ibid, side 278.

⁸ Ibid, side 279.

discoveries made about ancestors into a wider historical framework."⁹

Dette udsagn underbygger Stallard og de Groot videre med at citere fra en fokusgruppemedlem, som fortæller om betydningen af at kunne sætte egne forfædre ind i en tid, hvor store historiske begivenheder udspillede sig. Slægtshistorikerne kan på dermed personificere sig med de forskellige historiske tider og begivenheder. Derigennem kan de se hvordan disse påvirkede deres forfædre i de livsvilkår de end måtte have levet under, og begrunde de valg de har truffet, som man måske ellers vil kunne have stået spørgende eller undrende sig overfor i nutiden.

Et fokusgruppemedlem fra Melbourne, Australien, citeres: "*For me it's about the people and the richness of their lives and telling our journey, celebrating who we are.*"¹⁰ Et andet fokusgruppemedlem fra Manchester, England, siger videre: "*I sometimes... feel as if I've got closer contact with cousins I've never met and with dead cousins.*"¹¹ Det vil sige der er en motivation hos slægtshistorikerne, som måske ikke er defineret hos dem individuelt som motivation, men mere blot som en følelse af ønsket om at føle sig forbundet med sin egen slægtshistorie, og som derigennem giver en oplevelse af at føle sig forbundet med slægtninge og aner, som man aldrig personligt har kendt, eller måske vil få muligheden for at lære at kende. Her kan den engelske slægtsbetegnelse 'cousins'¹², som jeg også uddyber i afsnit 8.5, måske også spille ind i oplevelsen af forbundethed i en anden grad, end hvad er tilfældet med den danske betegnelse 'aner', da 'cousins' for de fleste vil give en større automatisk tilhørighedsfølelse, da de fleste kender eller er vidende om, deres fætre/kusiner i første led – altså forældres søskendes børn. Der er jo dog også familier, hvor relationen mellem søskende er blevet brudt af forskellige årsager, og hvor

⁹ Ibid, side 282.

¹⁰ Ibid, side 282.

¹¹ Ibid, side 282.

¹² På engelsk anvendes 'cousins' for både fætre og kusiner.

man derfor måske ikke kender sine fætre og kusiner, hvilket vil give en afstand af ukendthed imellem selv nære slægtinge. Et fokusgruppemedlem fra Ann Arbor udtrykker det således: " [...] *you get a sense of family. I feel closer to ancestors than cousins I've never known personally.*"¹³ Motivationen for slægtsforskning kan dermed siges at være tæt forbundet med en individuel følelse hos den respektive slægtshistoriker. Dog oplever dette fokusgruppemedlem ikke samme forbundethed til sine 'cousins', som fokusgruppemedlemmet fra Manchester, men synes mere fokuseret på forfædrene i lige linje bagud i slægten.

Stallard og de Groot samskriver et par citater fra to fokusgruppemedlemmer med en lidt anden tilgang, om end det også er relateret til det følelsesmæssige.

*" I really am more intrested in the people, how they lived and things like that; what it does is make you realise (is that) we're all the same [...] we're all part of everybody else."*¹⁴

Motivationen kan således blot være ønsket om en viden om forfædrenes data, såsom navne, bopæl, erhverv og lignende, men denne viden kan også generere en følelse af samhørighed og forbundethed. Stallard og de Groot skriver:

*" This emotional connection to past individuals often generates a feeling of obligation to not only capture the stories of individuals who might otherwise be lost or unacknowledged but also ensure that ancestors are commemorated, both in the present and by future generations."*¹⁵

Motivationen næres af en følelse, som igen afføder en ansvarsfølelse for at den viden og følelse af forbundethed og respekt for forfædrenes liv og levned, bæres videre til og af egne efterkommere. Denne følelse af forbundethed og respekt for

¹³ Stallard og de Groot, side 283.

¹⁴ Ibid, side 283.

¹⁵ Ibid, side 283.

forfædrene kommer sig til udtryk i at mindes. Dette kan komme sig til udtryk i mange former; alt fra at tale sammen i familien om forfædrene, til nationale festligheder til minde om forfædrene, som det blandt andet ses i Latinamerika, eksempelvis Dia de Muertos (De Dødes Dag) i Mexico.¹⁶

Stallard og de Groot konkluderer:

*“ Family history enables the creation of personal narratives, and genetic genealogy is changing how this works. This is a new way of thinking about the self [...] DNA seems to broaden and complicate the idea of "family" ”.*¹⁷

Slægtsforskning bidrager til at skabe en selvidentitet på baggrund af forfædrene. Ved at sætte kende til deres livsvilkår, op og nedture mv. kan det afføde beundring, taknemmelighed eller måske endda afsky, og afhængig af hvilket liv de respektive forfædre har levet, kan man skabe den fortælling om slægten man selv ønsker for eftertiden, ved enten at op- eller nedtone enkelte forfædre liv og levned. Slægtsforskning kan dermed resultere i en subjektiv fortælling, hvor kun de forfædres liv man beundrer, fremhæves. DNA kan være med til at ændre synet på forfædrene, og kan endda underminere vores forestillinger om familien og familiestrukturen, da disse resultater kan bidrage til at finde eksempelvis ukendte halvsøskende, som kan være med til at påvirke perspektivet på forfædrene.¹⁸ Denne type information kan ifølge Stallard og de Groot være særligt relevant i relation til adopterede, som netop håber på eller forventer denne type oplysninger, som genealogisk DNA-slægtsforskning kan bidrage med.¹⁹

¹⁶ Dia de Muertos, eller: "De Dødes Dag", er en årlig fejring i Mexico og store dele af Mellemamerika, hvor familierne mindes deres afdøde slægtinge. Dog ikke i sørgmodig stemning, men en festlig begivenhed. Fejringen har også vundet indpas i USA, hvor der bor mange mexicanere.

¹⁷ Stallard og de Groot, side 289.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid.

Med hensyn til adopterede, skriver Stallard og de Groot skriver:

*" Often the decision to DNA-test is driven by an unknown element in recent ancestry: an unknown parent or grandparent or a person who was adopted searching for their birth family. In these cases, DNA's potential as a revelatory silver bullet is appealing, and tester are hoping or expecting to discover results that could significantly reconfigure their familial identity and relationships."*²⁰

Stallard og de Groot beskriver således, hvordan genealogisk DNA-test for mange adopterede kan være den eneste måde at finde det biologiske ophav, som søges. Et resultat der kan få stor indflydelse på den adopteredes selvforståelse, identitet og relationer. Processen man som adopteret, der ønsker at finde sit biologiske ophav, kan komme igennem kan være med mange op- og nedture, og kan til tider være med en demoraliseret følelse.²¹ Selvom man sidder med en masse ny information om biologiske slægtninge, er der stadig et stort arbejde i at finde ud af hvordan man selv passer ind i hele dette puslespil.

Adopterede er ifølge Stallard og de Groot en af de grupper, som især kan have gavn af metoden med genealogisk DNA-slægtsforskning. Netop fordi det for mange er den eneste mulighed til at finde nålen i høstakken. De påpeger dog også i sin artikel, at for mange hvor det lykkes at genforenes med sit biologiske ophav, opstår der en ny indre konflikt: *"You don't always immediately love people who you've never know before."*²² Når man ser programmer som Sporløs, Long Lost Family mv. er det ofte adopterede som søger deres mødre. Hvor mænd godt kan være fædre uden at vide om det, så er det aldrig således for kvinder, hvis vi ser bort fra børn af æg-donorere. Disse mødre har i mange tilfælde haft en kærlighed til det

²⁰ Ibid, side 286-7.

²¹ Ibid, side 287.

²² Ibid.

barn, som de enten var nødsaget til at give fra sig af forskellige omstændigheder, eller har mistet af andre årsager. Når en biologisk mor, der måske har savnet sit barn gennem mange år, pludselig genforenes med barnet, vil det afføde store følelser overfor barnet, som overdynges med kærlighedserklæringer. En kærlighed mange adopterede ikke umiddelbart kan gengælde. Moren er ganske vist deres mor, men samtidig er hun en fremmed person. En følelsesbaseret relation imellem disse to personer vil for mange tage lang tid at udvikle. En proces der kan vanskeliggøres af de måske bor med stor afstand imellem sig.

Genealogisk DNA-slægtsforskning medfører som nævnt også, at man kan få oplysninger man helst havde været foruden at kende til, og leder et nyt etisk paradigme med hensyn til privatliv, da netop metoden påvirker mange, som måske ikke ønsker at blive involveret. Stallard og de Groot refererer til, at anvendelsen af genealogisk DNA-slægtsforskning til kriminologisk efterforskning har intensiveret debatten, og opfordrer slægtshistorikere til at udvikle metoder til bedre beskyttelse af oplysningerne af hensyn til fjerne slægtninge.²³

Stallard og de Groot konkluderer endvidere, at DNA er nødsaget til at blive anset som et forbindelsesled i slægtsforskning, og altså dermed sidestillet med traditionel slægtsforskning.²⁴ Fagligt er jeg enig med Stallard og de Groot, og mener, at forbeholdene overfor genealogisk DNA-slægtsforskning hviler til dels på en gammeldags tilgang og perspektiv på fagområdet. Med det forstået at traditionel og genealogisk DNA-slægtsforskning ikke bør adskilles, men at disse to metoder står på skuldrene af hinanden, og derfor ikke skal ses som modsætninger.

I artiklen "*A Quest for Roots and Kinship: Family History in the Television Series Allt För Sverige (The Great Swedish Adventure)*" af seniorlektor Ann-Sofie Klareld fra Lund Universitet i Sverige, analyserer hun den svenske tv-serie "Allt För Sverige" (AFS). I programserien rejser otte amerikanere, alle med svensk afstamning, til Sverige for at

²³ Ibid, side 289.

²⁴ Ibid.

deltage i et reality-program. Målet at finde ud af mere om deres svenske ophav, og i sidste ende at vinde præmien: At møde sine nulevende svenske slægtninge. Undervejs i programmet skal deltagerne gennem forskellige dyste, og én for én elimineres de fra at kunne vinde den endelige præmie, og bliver sendt hjem.

Til brug for sin analyse, har Klareld udvalgt sæsonen der blev sendt i 2019.²⁵ Umiddelbart tænker jeg, at der kan lure en vis fare i, at analysere på baggrund af en tv-serie, eftersom programmet er en sammenklip af mange timers optagelse, og kan derfor let være en manipuleret udgave af virkeligheden. Klareld gør dog opmærksom på, at der i hendes analyse ikke tages hensyn til sandhedsværdien, men alene fokuserer hvordan slægtshistorie berører eller betyder for deltagerne i programserien.²⁶

For bedre selv at kunne forstå hvad det er hun tager udgangspunkt i, har jeg i forbindelse med at have læst hendes artikel, selv set den serie hun tager udgangspunkt i.²⁷ I løbet af serien, får deltagerne udleveret en æske, og bliver bragt til et sted, som har relation til deres forfædre. Det kan eksempelvis være det hus, hvor en tiptipoldemor var født og opvokset. Her på dette sted får deltagerne så lov at åbne æsken og læse historien om deres slægtshistorie og se billeder af deres forfædre. Det at læse disse breve er ofte med meget emotionelle og rørende historier om forfædrenes kampe med fattigdom, sygdom, hungersnød og død, sat sammen med at deltageren befinder sig på dét sted, hvor meget af det de læser om, udspillede sig, påvirker alle deltagerne dybt. Jeg er ikke altid enig i programmets koncept, men det er en anden side af sagen. Igen og igen fortæller deltagerne, ligesom i de udsagn fra artiklen af Stallard og de Groot, at de glæder sig til at komme

²⁵ Klareld, Ann-Sofie: "A Quest for Roots and Kinship: Family History in the Television Series Allt För Sverige (The Great Swedish Adventure), *Journal of Family History*, 1-18, 2022, DOI: 10.1177/036319902210705260, side 7.

²⁶ Ibid, side 8.

²⁷ Allt För Sverige, afsnit 1, https://www.youtube.com/watch?v=zDRmONFU_PA, set 9. november 2022.

hjem og fortælle hele deres familie om alt, hvad de har opdaget om deres egen slægtshistorie. De ønsker at bidrage til et fælles minde om deres forfædres liv, valg og ofre, som har resulteret i at de i dag kan leve det liv de gør.

Serien er blot én af mange tv-serier, som handler om slægtshistorie. Klareld nævner selv programmerne: "Genealogy Roadshow, Ancestors, The Generation Project, Long Lost Family, Relative Race, Roots Less Traveled, and Who Do You Think You Are?".²⁸ Til denne liste kunne også tilføjes programmer som eksempelvis *Sporløs* og *Forsvundne Arvinger* på dansk TV. Alle disse programmer skriver sig på hver sin måde ind i den store popularitet, som slægtshistorie-programmer nyder på sendeflader over store dele af verden.

Klareld konkluderer i sin artikel, at hendes forskning bekræfter tidligere forskning på området: "*family history rarely has just one kind of meaning, and instead has different implications since its significance is socially constructed.*"²⁹

Selvom der ikke officielt er forskel på slægtsforskning og slægtshistorie, og det ofte anses som det samme, lyder en uofficiel definition på forskellen mellem slægtsforskning og slægtshistorie er, at for slægtsforskeren handler det primært om "*mennekelige relationer ud fra afstamning*"³⁰. Hermed menes navne, datoer, steder etc., mens slægtshistorikeren dykker dybere ned i den enkelte forfaders liv og levned. Slægtshistorikeren vil således søge at finde al den information om en person, som det er muligt, og derigennem tegne et portræt af forfaderens liv, udfordringer, kampe, smerter, glæder, store beslutninger og dilemmaer.³¹

²⁸ Klareld, side 1.

²⁹ Ibid, side 13.

³⁰ Worsøe, Hans H. og Liep, John: "Genealogi", Den Store Danske, <https://denstoredanske.lex.dk/genealogi>, set 7. november 2022.

³¹ Cakin, Yusuf: "Slægtsforskeres søgen efter information, hjælp og vejledning", speciale, Aalborg Universitet, 2016, side 8.

Klareld skriver, at den moderne populære interesse for slægtshistorie begyndte i 1960'erne, og var et resultat af den stigende individualisering og selvbevidsthed.³² Klareld citerer også fra en ikke navngivet slægtshåndbog fra 1938:

*" The ultimate goal of knowing one's family is to create a fixed point in the individual's life, to place him in a larger context, and to facilitate adaption to society and people"*³³,

men klargør også at nyere håndbøger om emnet personliggør udgangspunktet i højere grad. Det kan eksempelvis være ønsket om at lære at kende mere til en forfader man ikke kender, men fra hvem man har en nedarvet genstand. Citatet fra slægtshåndbogen er ikke helt forkert, da forskere sidenhen er nået frem til samme resultat.

En anden årsag kan være begrundet i religiøs overbevisning. Således har Mormonerne samlet store genealogiske datasæt med det udgangspunkt at deres medlemmer kunne få deres forfædre døbt post-humt ind i den mormonske lære, så de vil kunne genforenes med deres afdøde slægtninge i efterlivet.³⁴ Om dette kan der være mange holdninger og meninger, men det er ikke noget der vil blive taget nærmere stilling til i dette skriv. Det er blot et eksempel på en helt anden motivationsfaktor for slægtsforskning.

Motivationen for at slægtsforske kan dermed være mangeartede. Et motiv kan ligeledes være at genoprette slægtsbåndet ved gennem de afdøde at knytte bånd til de nulevende.³⁵ For de, hvor forfædre er emigreret til et nyt land, kan motivet

³² Klareld, side 3

³³ Ibid, side 3

³⁴ Ibid, side 3.

³⁵ Ibid, side 4.

også være at udforske sine forfædres nationalitet, og der igennem også at lære sig selv bedre at kende.³⁶

For deltagerne i AFS er der en søgen efter identitet, på trods af de i varierende grad kender en del af sit ophav. De kender alle sine forældre, bedsteforældre og måske oldeforældre. Nogle har hørt lidt om tidligere generation(er), og at de er udvandret fra Sverige. For flere af deltagerne har det store spørgsmål været, hvad motivet for udvandringen i sin tid var? Det at vende tilbage til Sverige, og blive forbundet med fysiske steder, som deres forældre er født og opvokset, har bidraget dem med et tilhørsforhold.³⁷ At høre historien om de forhold deres forældre levede under, eksempelvis pest, hungersnød mv. og ønsket om at overleve, får udvandringen til at give mening for deltagerne i AFS.

Klareld konkluderer sin research ved at opliste forskellige aspekter i relation til slægts-historie, og hvilke motiver der igangsætter dette. Det gør hun ved at inddele sine observationer i følgende tre kategorier:

1. Historie – her er lokationer, kontinuitet og at sætte sig selv og slægtens medlemmer ind i et større sammenhængende billede, de drivende motivationer.³⁸
2. Evaluering – her opstår en fokus på eksistens, evaluering af forfædrenes handlinger og et kritisk perspektiv på det større historiske narrativ.³⁹
3. Genre – her udvikles et fokus på åbenbaring, vidensdeling og fremtiden.⁴⁰ Til-egnelsen af viden giver ny indsigt, som ønskes delt med slægtens øvrige nu-levende medlemmer for at sikre historien ikke går tabt for fremtiden.

³⁶ Ibid, side 5

³⁷ Ibid, side 9.

³⁸ Klareld, side 13.

³⁹ Ibid, side 14.

⁴⁰ Ibid.

Jeg er ikke uenig med Klareld i hendes konklusion. Klarelds perspektiv er meget på slægtshistorie fra en mere traditionel anskuelsesvinkel, men de motivationer og resultater slægtsforskning uanset metodisk tilgang kan medføre, vil ofte bringe slægts-historikeren gennem Klarelds liste. Der vil dog være forskel på hvilke følelser resulta-terne får af indpas afhængig af om slægtshistorikeren forsker i egen slægt, eller om der forskes i en andens slægt, evt. som professionel slægtshistoriker.

Klareld undersøger dog ikke hvad slægtsforskning betyder for adopterede, donor-børn og hvilken betydning genealogisk DNA-slægtsforskning har af indflydelse for området. Hendes forskning omkring motivationer for slægtsforskning kan dog an-vendes til en vis grad, hvor motivationerne ikke adskiller sig nævneværdigt fra ge-nealogisk DNA-slægtsforskning.

Sociologer fra Stanford University har i 2018 foretaget en undersøgelse blandt mere end 100.000 amerikanere om interessen for at foretage genealogisk DNA-test. Re-sultatet viste, at jo tættere generationsmæssigt efterkommere er på deres immigrer-ende forfædre, jo mere er de sikre på deres ophav og dermed samtidig også min-dre interesseret i at foretage genealogisk DNA-test.⁴¹ Resultatet viste også, at asia-ter, der identificerer sig som asiater, i langt højere grad har mindre tilbøjelighed til at være interesseret i at foretage genealogisk DNA-test, end andre.⁴² Asiater har generelt en langt større selvsikkerhed omkring sit ophav. Det kan muligvis hænge sammen med traditionerne om slægtsregistreringer i de asiatiske lande, som eksem-pelvis det koreanske Hoju-system⁴³, der kan gå mere end 2.000 år tilbage. Lignende systemer findes eksempelvis i Kina (Huji) og Japan (Koseki).

⁴¹ Horowitz, Adam L.; Saperstein, Aliya; Little, Jasmine; Maiers, Martin; Hollenbach, Jill A.: "*Consumer (dis)interests in genetic ancestry testing: the roles of race, immigration, and ancestral certainty*", *New Genetics and Society, Critical Studies of Contemporary Biosciences*, Vol. 38, 2019, side 165-194, <https://doi.org/10.1080/14636778.2018.1562327>, set 15. September 2022.

⁴² Ibid

⁴³ Hoju var det traditionelle slægtsregistreringssystem i Korea, hvor et barn blev registreret under sin far. Når en datter blev bortgift, blev hun 'flyttet' til sin mands slægtsregistreringer. Systemet blev af-skaffet i 2008.

Omvendt viser undersøgelsen fra Stanford University også, at respondenter der identificerer sig som hvide, sorte, eller med mere end tre generationer siden immigration, har større interesse i genealogisk DNA-slægtsforskning, eller allerede har foretaget DNA-test.⁴⁴

En deltager i undersøgelsen udtrykker: *"My family and I are all from Korea, which is comprised of only Koreans traditionally, so I know I'm 100 percent Korean."*⁴⁵ Koreaneres ofte udbredte afstandtagen mod genealogiske DNA-tests, hænger også sammen med en kulturel indforståelse af, at koreanere er en ren race der ikke biologisk hænger sammen med nogen andre etniciteter. Dette er forankret i koreanernes mytologi om oprindelsen af dem selv som folk⁴⁶. En genealogisk DNA-test vil kunne modbevise dette argument, og dermed ødelægge illusionen. Desuden kan en genealogisk DNA-test også påvise indblanding af japanske gener, hvilket for koreanere vil være den mest nedslående oplysning.

Når det kommer sig til adopterede og donorbørn, er det typisk nogle langt dybere følelser der er involverede. I en artikel fra 2019 undersøger man med udgangspunkt i en britisk dokumentarserie i to afsnit: *"Searching for Mum"*, hvilke faktorer det er der spiller ind for adopterede, i manglen på kendskab til sit biologiske ophav. Her følger serien fire umiddelbart veltilpassede adopterede i Storbritanien, i deres søgen efter deres biologiske rødder. Artiklen påpeger nogle gennemgående temaer i jagten på deres ophav:⁴⁷

⁴⁴ Horowitz, Adam et al: "Consumers (dis)interests..."

⁴⁵ Ibid.

⁴⁶ Miryang Park (den højest rangerende adels- og kongeslægt i Korea) dynastiets mytologi fortæller bl.a. at slægten nedstammer fra en dreng der blev klækket fra et rødt æg, og i det samme stod både sol og måne op samtidig, for at bekræfte drengens guddommelighed.

⁴⁷ Barn, Ravinder og Mansuri, Nushra: "'I Always Wanted to Look at Another Human and Say I Can See That Human In Me': Understanding Genealogical Bewilderment in the Context of Racialised

- En følelse af tilhørsforhold
- Identitet
- Selvbillede/-forståelse

Temaerne om følelse af tilhørsforhold og identitet er noget der går igen fra både Stallard og de Groot, samt Klarelds analyser. Det, som skiller sig ud i denne række, er temaet om selvbillede/-forståelse.

I artiklen: *““ I Always Wanted to Look at Another Human and Say I Can See That Human In Me”: Understanding Genealogical Bewilderment in the Context of Racialised Intercountry Adoptees”* undersøger Barn og Mansuri, der hhv. Kommer fra University of London og Coventry University, begge i Storbritanien, hvad de fire deltageres motivation og behov for at finde sit biologiske ophav er. En søgen på trods af i hvert fald tre af deltagerne har haft en god opvækst hos deres adoptivfamilier. Det fremgår, at de adopterede grundlæggende har et *“need [...] to know the circumstances that led to their birth mothers giving them up so soon after they were born.”*⁴⁸

Opvæksten som adopteret har givet de fire deltagere et behov for at finde en følelse af tilhørsforhold. Denne følelse kan bidrage til behovet for *“the notion of a “real” family”*.⁴⁹ Barn og Mansuri bemærker også, at adopterede ofte har en følelse af at føle sig anderledes, og at denne følelse kan virke som en katalysator i behovet for at finde sit biologiske ophav.⁵⁰

En af deltagerne i den britiske tv-serie oplever at finde hvad hun tror er sin biologiske familie, men en genealogisk DNA-test viser de ikke er i familie. Indtil den genealogiske DNA giver sit svar, oplever deltageren at få en følelse af tilhørsforhold, og

Intercountry Adoptees” I “Adoption Experiences and the Tracking and Narration of Family Genealogies”, Redigeret af Derek Kirton, MDPI, 2020, side 51.

⁴⁸ Ibid, side 52.

⁴⁹ Ibid, side 53.

⁵⁰ Ibid.

overbeviser sig selv om at kan se sig selv i den pågældende familie.⁵¹ Hendes dybt-følte ønske fik hende overbevist om noget der ikke var der: det fælles udseende og familietilhørsforhold.

Det næste tema var søgen efter identitet. I programserien undersøgte man, og de adopterede også kunne blive selvsikre i deres identitet, uden at kende deres biologiske ophav.⁵²

En af deltagerne udtrykte: "*I totally underestimated how important my identity was until I found it.*"⁵³ Adopteredes behov i jagten på identitet begrundes sig i højere grad i indsigt og viden om den biologiske familie, og ikke mindst i baggrunden for at de på et tidspunkt er blevet overgivet til adoption.⁵⁴ Denne motivation adskiller ifølge Barn og Mansuri sig fra donorbørn, som er undfanget ved brug af anonym donor. Barn og Mansuri refererer til en ung kvinde, som netop var undfanget på denne måde, og som havde udtrykt at hun "*feels that her true genetic identity is inaccessible to her.*"⁵⁵ Barn og Mansuris analyse konkluderer, at denne form for følelse af berøvelse af kendskab til sin genetiske identitet hos børn af anonyme donorer, ikke vækker genklang hos adopterede. Selvom behovet måske er det samme, er det ikke nødvendigvis den samme følelse, der skaber motivationen.

Barn og Mansuri beskriver også, hvordan behovet hos mange adopterede for en at kunne spejle sig i – en der ligner en selv – er en almen faktor. Dette behov kan yderligere intensiveres i tilfælde hos adopterede med helt anden etnisk oprindelse, end den hos adoptivfamilien og det omgivende samfund.⁵⁶ Barn og Mansuri skriver: "*Narratives of transracial adoptees from our case studies reveal that although*

⁵¹ Ibid, side 54.

⁵² Ibid.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Ibid, side 55.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid, side 56.

*adoptees may have had comfortable childhoods, their desire to connect with their past and search for similarities remains powerful. Gaps in their knowledge and understanding of their familial, social, and cultural history continue to influence their everyday lives."*⁵⁷

Barn og Mansuri skriver, at en undersøgelse foretaget af to psykologer i 1950'erne konkluderede, at mange adopterede og donorbørn kan udvikle diagnosen: "Genealogical Bewilderment".⁵⁸ Det er ikke lykkedes at finde en officiel oversættelse af diagnosen til dansk, men en bud kan være 'genealogisk forvirring/desorientering'. Diagnosen kan opstå, hvis en person ikke kender sin biologiske familie, og symptomerne kan være: bekymring, sorg, lidelse, manglende selvsikkerhed og mentale helbredsproblemer.⁵⁹ Adopterede og donorbørns dybe behov for at kende til sit biologiske ophav er dermed ikke noget der bør tages let på. Det er behov, som ingen kan læse sig til og efterfølgende tilkendegive forståelse af.

⁵⁷ Ibid, side 57.

⁵⁸ Ibid, side 45.

⁵⁹ Ibid, side 45.

7 Genealogisk slægtsforskning og den offentlige debat

Blaine T. Bettinger er umulig at komme udenom, når det kommer sig til genealogisk DNA-slægtsforskning. Bettinger er dog af profession ikke uddannet indenfor området, men er i stedet uddannet advokat ved Syracuse University, New York State, USA. Han har dog gennemført et diplomkursus fra ProGen Study Groups^{60 61} i slægtsforskning og har skrevet nogle bøger, der mere har karakter af tutorials⁶², ligesom han har en blog⁶³ om emnet. Når man skal sætte sig ind i hvad genealogisk DNA-slægtsforskning er og fungerer, så er Bettinger den forfatter der henvises til. Der er også andre, som har skrevet om dette, men Bettinger har formået at skrive en række bøger mv. i et let forståeligt sprog.

I den offentlige debat er der blandt andet fokus på emner, hvor en person ikke kender sin biologiske herkomst, for eksempel donorbørn og adopterede. Er det så barnets ret til at kende sin biologiske herkomst, eller er det den biologiske donors ret til anonymitet der vægter tungest? I kontekst til donorbørn vil der oftest være tale om mænd, der har været eller er sæddonor, men det kan lige såvel være tale om kvinder, som har været eller er ægdonor. I relation til adopterede, har det adopterede barn mere ret til at kende sine biologiske rødder, i mere detaljeret grad end blot hvilket land de er adopterede fra, end barnets forældres ret til anonymitet, og som af forskellige årsager ikke ønsker sin identitet afsløret?

Alt dette fører i sidste ende til en offentlig diskussion om anonymitet, og hvem der har retten til denne, eller hvem har mest retten til denne? Det står overfor en

⁶⁰ Blaine T. Bettingers LinkedIn-profil, <https://www.linkedin.com/in/blainebettinger/details/experience/>, set 11. September 2022.

⁶¹ ProGen Study Group blev dannet i 2007 med henblik på videnskabeligt at vurdere og bedømme (pair-review) artikler publiceret i National Genealogical Society Quarterly.

⁶² Med begrebet 'tutorials' menes, at Bettinger ikke diskuterer genealogisk DNA-slægtsforskning og dets etiske komplikationer, men er mere step-by-step vejledning til forståelse og analyse af resultaterne DNA testen giver brugeren.

⁶³ Blaine T. Bettingers blog: "The Genetic Genealogist", <https://thegeneticgenealogist.com>, set 11. September 2022.

diskussion om retten til identitet, og retten til de nødvendige informationer for at danne sin identitet. Dette vil igen kunne stilles overfor en diskussion om hvad er identitet, og hvad skal der til for at forme en identitet? Dette sidste er dog en diskussion, som dette skriv ikke vil beskæftige sig med.

7.1 Adopterede

Den 9. juni 2020 blev der i Sydkorea nedsat en "Truth and Reconciliation Commission"⁶⁴. Kommissionens opgave er:

*"[...] to accommodate the urgent needs of survivors and victims' families who have sought truth and justice for past state violence."*⁶⁵

Syd-koreansk adopterede fra hele verden har agiteret for, at kommissionen også skal undersøge adoptionshistorien i landet, da det har vist sig staten i flere tilfælde har fabrikeret urigtige historier om en række af børnene. Der er dog mange adopterede som frygter, at adoptionsbureauerne blot vil destruere de arkivalier de måtte have om dem, hvis sagen medtages i 'Truth and Reconciliation' kommissionen, og derfor er tilbageholdne overfor at bidrage til undersøgelsen.⁶⁶ Om de har årsag til denne frygt kan måske begrundes med deres erfaringer og den generelle tillid til myndighederne i det samfund, hvor de nu er vokset op.

Også fra andre verdensdele er der i de senere år begyndt at komme beretninger om bortadopterendes historie. Historier, som ofte adskiller sig fra den der blev givet

⁶⁴ Truth and Reconciliation Commission in the Republic of Korea, <http://www.iinsil.go.kr/en/bbm/bbs/selectBoardArticleView.do?nttId=23429>, set 16. September 2022.

⁶⁵ Ibid

⁶⁶ Rytz, Camilla og Hohlmann, Kristina: "Hundredvis vil have adoptionssager fra Sydkorea gransket: - Jeg har levet på en løgn", TV2 Nyhederne, 14. september 2022, <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2022-09-14-hundredvis-vil-have-adoptionssager-fra-sydkorea-gransket-jeg-har-levet-paa-en?fbclid=IwAR2LShXJh1w-eznnbtwRNYW79tDimJiabUwADXo1qQoJqKQyeofubbl-aeA>, set 15. september 2022.

som grundlag for bortadoptionen, ligesom er tilfældet i Sydkorea. Ét af de lande der kan nævnes, er Chile, hvor diktatoren Augusto Pinochet forsøgte at ændre på fattigdommen ved at stjele spædbørn og bortadoptere dem til fremmede lande.⁶⁷ Også adoptioner fra Etiopien har der været problematiske sager. Mest kendt er nok historierne om søstre Masho og Roba⁶⁸, samt om pigen Amy Steen⁶⁹.

Hvorfor begynder disse beretninger først at dukke op nu, flere årtier efter adoptionernes gennemførelse? I Facebookgrupper der beskæftiger sig med genealogisk DNA-slægtsforskning, er den almene opfattelse, at de fleste adopterede først for alvor begynder at søge deres rødder, når de når op i 40 års alderen. Det er der ikke noget videnskabelig evidens for er sandt, men det er den tendens der opleves i mange af disse grupper. Når man så regner disse år bagud, er det netop de børn der blev adopteret i 1960'erne og 1970'erne, som nu er nået til denne alder. Derfor vil flere af disse falske beretninger om bortadoptioner også i større grad begynde at dukke frem.

I adoptionssager er der nok oftest en forestilling om, at der er tale om et barn, som enten frivilligt er blevet afgivet af den/de biologiske forældre af respektive årsager, men der kan også være tale om børn der er blevet franarret fra deres forældre. Her opstår så igen det etiske dilemma, om adoptivbarnet har mere ret til at få oplysninger om identiteten på sine biologiske forældre, eller om forældrene har retten til anonymitet? Ved hittebørn har ukendtheden til barnets biologiske herkomst sikret

⁶⁷ Scheuer-Hansen, Simone og Møller, Sophie Lund: "*Korrupt chilensk sammenslutning har bort-adopteret tusindvis af kidnappede børn – måske også til Danmark*", Jyllands Posten, 25. februar 2021, side 14-15, set 26. september 2022.

⁶⁸ Masho og Roba var to søskende adopteret fra Etiopien. Masho faldt aldrig til hos adoptivfamilien og blev anbragt på et børnehjem. Sagen kom til at indgå i en sag mod DanAdopt om børnehøstere, der franarrer fattige familier til at afgive børn til adoption med falske løfter. Sagen blev en del af TV2 Dokumentarfilmen "Adoptionens Pris" fra 2012.

⁶⁹ Amy Steens historie ligner historien om Masho og Roba, og indgik ligeledes i TV2 Dokumentarfilmen "Adoptionens Pris" fra 2012. Sagerne resulterede i Etiopien permanent lukkede for adoption af børn til udlandet.

forældrenes anonymitet, men den moderne teknologiske udvikling har ophævet en sikring af denne. Adoptivbarnet står dermed alene tilbage med vurderingen af etikken om at kontakte de biologiske forældre. At give sig tilkende kan bryde med kulturelle grænser, og vil i værste fald potentielt kunne ødelægge den biologiske forælders liv. Det lyder måske voldsomt, men ikke desto sandt.

Gennem flere år har jeg, som følge af min halvt-koreanske baggrund, været interesseret i Koreansk kultur. Derigennem har jeg gennem årene opsamlet en del viden, som har betydning for adopterede, hvis de søger sit biologiske ophav, og hvilke konsekvenser det kan få. Overordnet kan meget af det karakterisere Asiatiske kulturer generelt, men i eksempelvis Sydkorea, hvor mange adopterede fra Asien kommer fra, kan et bortadopteret barns pludselige "tilbagevenden" resultere i moren mister sin familie. På trods af kulturen er begyndt at ændre sig en smule i de seneste par årtier, er det dog stadig for mange kvinder især virkeligheden, at hvis hun har fået et barn udenfor ægteskab, eller har mistet sin ægtefælle af andre omstændigheder, og der var børn i ægteskabet, vil hun ikke kunne gifte eller gengifte sig, da mange sydkoreanske mænd ikke vil påtage sig ansvaret for forsørgelse af en anden mands børn. Kvinder i disse situationer er derfor nødt til at vælge mellem et liv som alenemor, hvilket er vanskeligt i den sydkoreanske kultur, eller at give børnene fra sig. Hun kan være nødsaget til at holde sit moderskab hemmeligt overfor en ny mand. Hvis et bortadopteret barn pludselig dukker op, risikerer hun at miste sin mand og måske børn af dette ægteskab. Som adopteret fra kulturer som dette vil man derfor være nødt til at gøre op med sig selv, hvad der er vigtigst: eget behov for at kende sit biologiske ophav, eller forælders behov for anonymitet. Er behovet for at kende sit ophav, må man være klar til at gå særdeles forsigtigt til værks i sin søgen, og ofte gøre anvendelse af et mellemlid, der i sidste ende kan kontakte forælders diskret og uden øvrig families viden. Man må være indstillet på, at en fremadrettet kontakt vil kunne være afhængig af altid at gå via et mellemlid.

7.2 Donorbørn

Debatten om donorbørns ret til at kende biologisk ophav, har pågået længe. Den 7. april 2005 havde "Debatten" på DR2 en debat under overskriften: "Er det blevet en menneskeret at få et barn – koste hvad det vil?"⁷⁰ Jesper Kallesøe, som var seminarielæktor ved Nissum Seminarium på daværende tidspunkt, skrev et debatindlæg i Kristeligt Dagblad med spørgsmålet, om det skal være en menneskeret at kende sit ophav? Det har ikke lykkedes at genfinde programmet i forbindelse med dette speciale, og argumenter må derfor tillægges Kallesøes referencer. Kallesøe argumenterer blandt andet:

*"[...] min eventuelle sæddonor-far har i øvrigt intet fællesskab med mig, bortset fra den banale konstatering af tilfældige ligheder: han har også lyst hår, flyveører og en sjov trækning ved venstre mundvig ligesom jeg. Men lærer jeg mig selv bedre at kende ved at møde det? Kun den fælles historie har eksistentiel lødighed og kan begrundet kravet om et møde."*⁷¹

Kallesøes argumentation kan virke bagatelliserende på nogle. De fysiske træk kan have stor betydning for både donor- og adoptivbørn. Det kommer sig også til udtryk i et interview med Sun Mi Stapel i The Seattle Times, hvor Stapel blandt andet stiller spørgsmålet:

*"When is my real date of birth? Who is my father? Who is my mother? Do I have siblings? Do I look like somebody?"*⁷²

⁷⁰ Kallesøe, Jesper: "Skal retten til at kende sit ophav være en menneskeret", Kristeligt Dagblad, 18. april 2005, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/skal-retten-til-kende-sit-ophav-vre-en-menneskeret>, set 14. september 2022.

⁷¹ Ibid.

⁷² McDermott, Marie Tae: "For adopted Koreans, a DNA test can be a shortcut to birth families", The Seattle Times, 27. August 2016, <https://www.seattletimes.com/nation-world/for-adopted-koreans-a-dna-test-can-be-a-shortcut-to-birth-families/>, set 14. september 2022.

Stapels spørgsmål indikerer tydelig et behov for klarhed om en dybere identitet, og er den type af spørgsmål der mødes igen og igen, når man læser både artikler og bøger af eller om adopterede og donorbørn.

Modsat adopterede, så er der i donorbørns tilfælde fuldstændige registreringer på, hvem begge de biologiske forældre er. Lovgivningen har, som der beskrives nærmere nedenfor, indtil 2006 sikret donoren anonymitet for at undgå, at en donor senere vil kunne blive opsøgt af børn. Nu kan donoren i stedet selv til- eller fravælge anonymiteten, hvilket vil give nogle donorbørn let adgang til information om deres biologiske ophav.

Spørgsmålet bliver dog igen, hvem der har mest ret til hvad. Går donorens ret til anonymitet forud for barnets ret til at kende sit genetiske ophav?

7.3 FN's deklARATION om Børns rettigheder og Etisk Råd

I FN's deklARATION om børns rettigheder fremgår det, at barnet har "*right to know and be cared for by his or her parents*"⁷³ og: "[...] *preserve his or her identity, including nationality, name and family relations [...]*."⁷⁴ Etisk Råd gør dog opmærksom på, at i relation til kunstig befrugtning er det ikke defineret i FN's deklARATION, hvem der skal defineres som barnets forældre. Er det både de genetiske forældre og de sociale forældre?⁷⁵ I kontekst til kunstig befrugtning, går barnets rettighed til at kende sine forældre så forud for donorens rettighed til at være anonym? Det Etisk Råd er i en redegørelse om "Etiske problemer vedrørende kunstig befrugtning"⁷⁶ fra 2002,

⁷³ Artikel 7.1, Convention on the Rights of the Child, 20. November 1989, https://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf, set 16. september 2022.

⁷⁴ Ibid, artikel 8.1.

⁷⁵ "Kunstig befrugtning – Debatspørgsmål fra Det Etiske Råd", april 2020, <https://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etiske-Temaer/Assisteret-reproduktion/Publikationer/2000-Kunstig-befrugtning-del-3.pdf>, set 16. september 2020.

⁷⁶ Det Etiske Råd: "Etiske problemer vedrørende kunstig befrugtning – Anonymitet og selektion med sæddonation", 2. del, 2002, <https://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etiske-Temaer/Assisteret->

splittet i holdningen til anonymitet ved sæddonation. Med "Bekendtgørelse om kunstig befrugtning af 5. november 2012" ændrede Folketinget lovgivningen, så donor nu ikke "skal være anonym"⁷⁷ til i stedet: "kan være anonym eller ikke-anonym."⁷⁸ Donoren har dermed fået mulighed for at til- eller fravælge anonymiteten, men tilbage står donorbarnet stadig med konsekvensen af donorens valg, hvis anonymiteten tilvælges. Eneste mulighed donorbarnet har er, ligesom det er gældende for adopterede uden oplysninger om biologisk familie at gå via genealogisk DNA-slægtsforskning, for at finde biologisk tilhørsforhold.

At søge sin rødder på den måde, som deltagerne i programmet ønsker, er en meget subjektiv emotionel rejse om også at finde sig selv på en anden måde, end man kender fra mange andre reality-programmer i TV. De eliminerede deltagere gives et dokument med deres slægtstræ og en æske med al den information slægtsforskerne bag programmet har kunne finde om deltagernes familie. Elimineringen bliver dermed en bitter-sød oplevelse for de eliminerede deltagere. De opnår ikke hvad de tilmeldte sig for: at genforenes med deres slægt. Til gengæld får de dog en masse ny viden om deres slægt, som de længtes efter, men de mister præmien at møde deres slægtninge. På Youtube kan man finde videoer, hvor flere af disse på egen hånd har lykkedes med at genskabe kontakten til slægten.

7.3.1 Delkonklusion

Det er ikke dette speciales opgave at skulle komme med en konklusion på spørgsmålet om retten til anonymitet – hvem der har mest ret til information versus anonymitet. En sådan opgave ligger hos de folkevalgte politikere. Det må dog konkluderes, at for mange adopterede og donorbørn er behovet for blodets bånd, eller som

[reproduktion/Publikationer/Del-2-Anonymitet-og-selektion-i-forbindelse-med-saeddonation.pdf](#), set 16. september 2022.

⁷⁷ § 14, BEK 1724 af 21/12/2006, Sundhedsministeriet, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2006/1724>, set 16. september 2022.

⁷⁸ § 13, BEK 1035 af 05/11/2012, Sundhedsministeriet, <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2012/1035>, set 16. september 2022.

minimum kendskab til blodets bånd, stærkere, end politiske idealer og opvækstmiljø. Med den moderne teknik kan et grundlæggende ønske og behov i dag imødekommes, hvilket får mange til at søge denne mulighed, men det er ikke uden alvorlige og dybe etiske overvejelser om retten til anonymitet.

I Det Etisk Råd har der været flertal for, at donorbørn skulle have ret til at få oplysninger om deres biologiske ophav, da FNs børnekonvention ikke giver en definition om hvem der går forud: biologiske eller sociale forældre. Det Etiske Råds flertal resulterede i en lovændring i 2006, der er et kompromis der giver donoren retten til at vælge anonymiteten til eller fra. Retten til anonymitet går dermed stadig forud for det biologiske barns ret til at kende sit ophav. Det Etiske Råd har dog ikke taget stilling til adopteredes ret til at kende sit biologiske ophav, så adopterede er fortsat henvist til selv at finde ud af dette ad andre veje, og for manges vedkommende er genealogisk DNA-slægtsforskning den eneste mulige vej til dette.

8 Begrebsafklaring

I dette afsnit vil der blive redegjort for nogle begreber, som er vigtige at kende til i genealogisk DNA-slægtsforskning. Inden denne gøres, vil der dog kort blive redegjort for hvad DNA er. For ikke at gøre det mere kompliceret en nødvendigt, vil der i dette speciale udelukkende fokuseres på DNA i relation til mennesker, da også dyr og planter består af DNA. Systemet er det samme, men blot for den sproglige formulering, vil der ikke blive tænkt på andet end relateret til mennesker.

For ikke at gøre det alt for komplekst, vil der tilsigtes at forenkle det mest muligt, velvidende at mange detaljer vil mangle. Det vigtigste i denne sammenhæng er ikke at forstå alle aspekter, men blot at få et lille indblik i det overordnede.

8.1 DNA

DNA er en forkortelse for: "Deoxyribonucleid Acid"⁷⁹ (dansk: Deoxyribonukleinsyre⁸⁰), der er en dobbetstretet tvunden molekyle, der udgøres af nukleotider. Alle mennesker er opbygget af mikroskopiske celler, som igen er opbygget af DNA. DNA'et indeholder informationer om alle de arveanlæg et menneske har fra sine forældre, og de fra sine forældre, og så videre. Et DNA-molekyle består af en streng af millioner af nukleotider. To sammentvundne DNA-streng udgør et kromosom.⁸¹

En normal menneskecelle består af 92 DNA-molekyler, som tilsammen danner 46 kromosomer, som hænger sammen i parvis, hver med en anden lignende kromosom, som ikke er identiske, men en fra hver af forældrene. I alt udgør disse 23

⁷⁹ Bettinger, Blaine T.: "The Family Tree Guide to DNA Testing and Genetic Genealogy", 2. Udgave, Family Tree Books, 2019, side 14.

⁸⁰ Nielsen, Henrik; Kjems, Jørgen: "DNA", *Den Store Danske* på lex.dk. Hentet 5. september 2022 fra <https://denstoredanske.lex.dk/DNA>.

⁸¹ Bettinger: "The Family Tree Guide...", side 14.

forskellige kromosompar.⁸² I laboratoriet sorteres kromosomerne efter størrelse, og nummereres 1-23.⁸³

Herefter følgende vil der præsenteres nogle af de begreber, som anvendes indenfor genealogisk DNA-slægtsforskning. Det vil blive for omfattende at skulle præsenterer alle, derfor er blot nogle af de vigtigste, og som man typisk støder på som nogle af de første, præsenteres, ligesom nogle af de begreber, som har betydning hvis man anvender denne metode som enten adopteret eller donorbarn.

8.1.1 Autosomal DNA (atDNA)

Autosomal er de 22 første kromosompar. Det sidste er det kønsbestemmende kromosom. De 22 kromosomer består af kopier af forældrenes DNA, der dannes i hhv. morens æg og farens sædcelle, men ingen kombination af kromosomer i hverken æg eller sædcelle er identiske.⁸⁴

8.1.2 Y-DNA

Y-kromosomet nedarves kun fra far til søn, og er tæt på at være identisk med alle en mands mandlige forfædre, og kan derfor spore de mandlige forfædre tusindvis af år tilbage i tiden. Y-DNA-testen er en af de ældste metoder anvendt i genealogisk slægtsforskning, og er særdeles effektiv til at fastslå den mandlige slægtslinje.⁸⁵

8.1.3 Mitochondrial DNA (mtDNA)

Mitochondrial DNA, eller forkortet til mtDNA, er en kopi af kvindens DNA, som hun giver videre til alle sine børn, både piger og drenge, men kun døtre giver den videre til sine børn.⁸⁶ Mitochondrial DNA vil således afgøre den mødrene linje i slægten.

⁸² Ibid, side 14.

⁸³ Ibid, side 15.

⁸⁴ Bettinger, "The Family Tree Guide...", side 15.

⁸⁵ Bettinger, Blaine T.; Wayne, Debbie Parker: "Genetic Genealogy in Practice", National Genealogical Society, Arlington, 2016, side 31-32.

⁸⁶ Ibid, side 55-56.

mtDNA resultatet giver en lang serie af nukleotider, som sekventeres i grupper der inddeles efter bogstaverne A (adenine), C (cytosine), G (guanine) og T (thymine).

8.2 RAW-data

RAW-data er den fil, som testudbyderne danner på baggrund af den genealogiske DNA-test, og som igen danner baggrund for de fælles matches.⁸⁷ Når der i dette skriv nævnes, at brugeren kan downloade eller uploade sit testresultat, så er det RAW-filen der hentydes til. Det er vigtigt at RAW-filen ikke åbnes, da det vil beskadige filen og gøre den ubrugelig. Upload af RAW-fil til tredjepart kan tage op til 24 timer inden et resultat er tilgængelig.

8.3 Matches

Matches i genealogisk DNA-slægtsforskning er det begreb der anvendes til at karakterisere de personer, som testresultatet har estimeret, man deler DNA med og man dermed er slægtsmæssig forbundet med.

8.3.1 Centi-Morgan

Slægtskabsforbindelsen mellem to parter angives i centiMorgan (cM). Jo højere cM-værdien mellem to parter er, jo tættere relateret er man og vice versa. På baggrund af denne værdi angiver testudbyderne i resultatet nogle estimeringer på slægtskab, men jo lavere tallet er, jo mere usikker er estimeringens nøjagtighed. Det er så op til brugerne selv at finde den præcise forbindelse, såfremt man er interesseret i dette. Da der kan være tusinder matches, og det vil næppe være sandsynligt, at man er lige interesseret i at finde forklaring på alle matches.

⁸⁷ Ibid, side 44.

8.4 Slægtsforskning

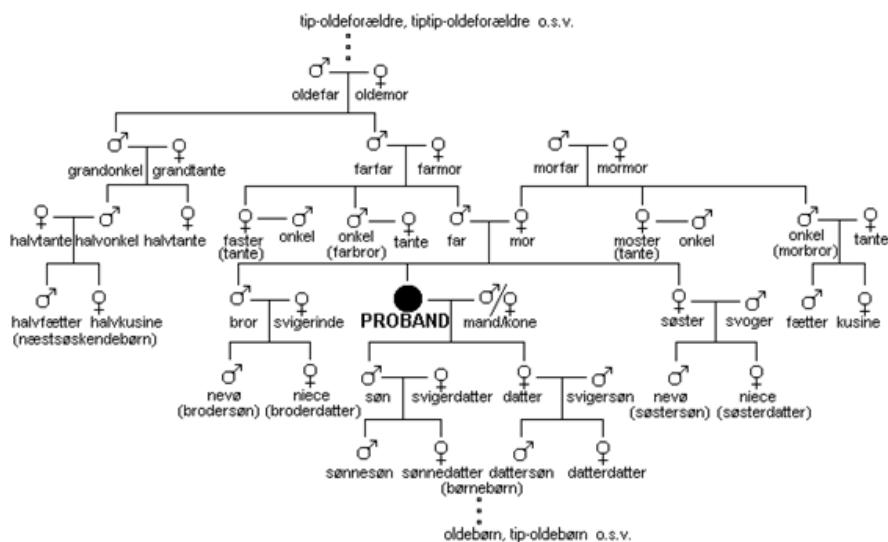
8.4.1 Slægtsforskning

Den Store Danske Encyklopædi definerer begrebet således: "Genealogi, læren om menneskelige relationer ud fra afstamningen."⁸⁸ Ordet stammer fra græsk: "genea" + "logi", og tager udgangspunkt i et individ (Proband).⁸⁹

8.4.2 Slægtsforsker/-historiker

På dansk anvendes blot ét udtryk for dette felt, nemlig *slægtsforsker*. På engelsk er begrebet inddelt i to: *genealogist* og *family historian*. En 'genealogist' er indforstået en, som blot finder stamdata (navne, fødselsdato etc.), mens en 'family historian' udbygger den enkeltes historie med bopæl, erhverv, begivenheder i den enkeltes liv og information om det samfund den enkelte levede i.⁹⁰

8.5 Familie-begrebet på dansk og engelsk

FIGUR 1 (KILDE: DANSKE SLÆGTSFORSKERE - WWW.SLAEGT.DK)

⁸⁸ Wormsøe, Gorm og Liep, John: "Genealogi", <https://denstoredanske.lex.dk/genealogi>, set 3. oktober 2022.

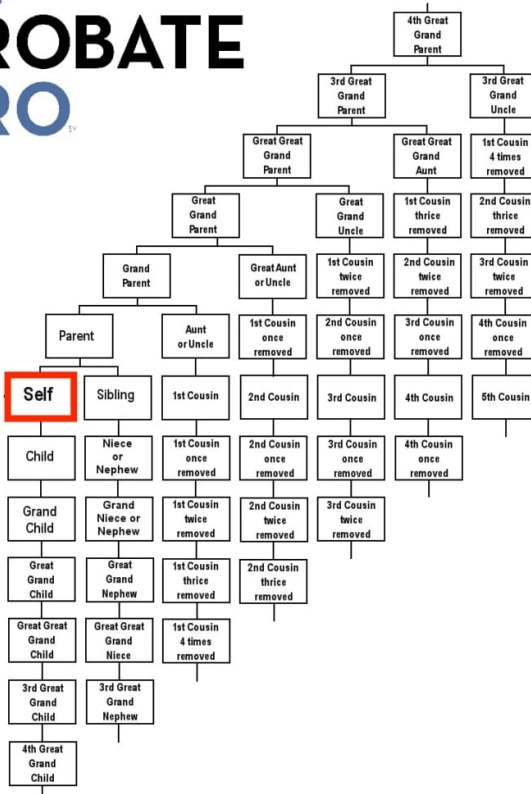
⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Cakin, Yusuf: "Slægtsforskeres søgen efter information, hjælp og vejledning", speciale, Aalborg Universitet, 2016, side 8.

I dansk kontekst er familiebegrebet meget indsnævret, når det sammenlignes med begrebet på engelsk. En oversigt over officielle slægtsbetegnelser på dansk kan ses i figur 1.

På engelsk er listen over slægtsbetegnelser uendelig – se figur 2. Man kan eksempelvis betegne en slægting som 22nd cousin 15 removed osv. I teorien er der ingen begrænsning. I daglig tale vil man, i hvert fald blandt amerikanere, typisk blot høre slægtingen betegnes som 'cousin', uden hensyn til hvor nær eller fjern beslægtelsen reelt er. For den udenforstående vil det ikke være muligt at afgøre, om det er en nær eller fjern slægting, hvis ikke man kender vedkommendes nære familiesammenhæng i øvrigt. I slægtsforskningsammenhæng, vil betegnelserne for de familicære relationer eksempelvis betegnes som: "1C2R", hvilket betyder: First Cousin once removed, hvilket i dansk slægtsforskning enten vil være en halvonkel/-tante eller et barn af en fætter/kusine i første led.

THE PROBATE PRO

Figur 2 (Kilde: The Probate Pro - www.theprobatepro.com)

eksempelvis betegnes som: "1C2R", hvilket betyder: First Cousin once removed, hvilket i dansk slægtsforskning enten vil være en halvonkel/-tante eller et barn af en fætter/kusine i første led.

9 Genealogisk slægtsforsknings historie kort fortalt

Inden genetisk slægtsforskning blev alment bredt og tilgængeligt for alle, blev metoden anvendt af forskere og historikere til at identificere genetiske slægtsforbindelser mellem højtprofilerede historiske personligheder.⁹¹ I 1994 blev metoden via mtDNA anvendt til identificering af Romanov-familien i Rusland, og resultatet blev bekræftet med atDNA metoden. I 1998 blev yDNA metoden anvendt til bekræftelse af en familiehistorie, at familien nedstammede efter et forhold mellem en slave og præsident Thomas Jeffersons søn, Eston Hemings.⁹²

Omkring år 2000 kom de to første kommercielle genealogiske DNA-tests på markedet, blandt andet lanceret af Family Tree DNA, og var i begyndelsen udelukkende mtDNA og yDNA metoderne. I løbet af de følgende år spredte genealogisk DNA-tests sig, og i 2007 trådte 23andMe ind på markedet. I 2012 fik de konkurrence fra Ancestry, og i 2016 kom også MyHeritage på markedet.⁹³

10 The Big Five - Præsentation af de største genealogisk DNA-test udbydere

Der er uoverskueligt mange udbydere af DNA-tests, men det er meget varierende hvad disse udbydere har fokus på og dermed tilbyder at svare på, på baggrund af testen. I dette speciale vil der kun blive fokuseret på de fire, også populært betegnet: "The Big Four", som har slægtsforskning som sit primære, eller en del af sit primære, fokus.

Udbyderne tilbyder også, at brugerne kan kontakte hinanden via deres hjemmeside.

⁹¹ Bettinger; "The Family Tree", side 11.

⁹² Ibid, side 12.

⁹³ Ibid, side 13.

De fem udbydere vil blive præsenteret i den rækkefølge, hvor den største udbyder præsenteres først og derpå følgende efter størrelse. Denne rækkefølge er valgt, da det i branchen oftest er den anvendte rækkefølge at præsenterer dem i.

10.1 Ancestry

Ancestry er den absolut største udbyder af genealogiske DNA-tests. Med en database på over 22 millioner testere⁹⁴, ligger de langt foran deres konkurrenter. Ancestry er, ligesom 23andMe, primært fokuseret på det amerikanske marked.

Ancestry's test er en atDNA-test, og virksomheden tilbyder ikke mtDNA og yDNA-testresultater.

Ligesom de øvrige genealogiske DNA-test udbydere, tilbyder Ancestry at matche sine brugere med andre brugere, som de deler DNA med, og fremsætter en estimeret forbindelse.

Ancestry blev grundlagt helt tilbage i 1983, hvor det i begyndelsen publicerede magasiner om slægtsforskning, men først i 2012 introducerede Ancestry deres autosomale DNA-test, og allerede tre år senere rundede de deres første million testere, og i 2020 havde de rundet 20 millioner DNA-tests.⁹⁵

10.2 23andMe

23andMe blev grundlagt i 2006⁹⁶, og har sit primære fokus på Amerika. Udbyderen har over 5 millioner brugere (2019)⁹⁷. En genealogisk DNA-test hos 23andMe koster

⁹⁴ "Company Facts", <https://www.ancestry.com/corporate/about-ancestry/company-facts>, set 1. September 2022.

⁹⁵ "Our Story", <https://www.ancestry.com/corporate/about-ancestry/our-story>, set 1. September 2022.

⁹⁶ McLaughlin; "23andMe Reveiws...".

⁹⁷ McLaughlin, Kathryn; "23andMe Reviews: A Complete Guide to 23andMe's Health and Ancestry DNA Tests", Innerbody Research, 2019, <https://www.innerbody.com/dna-testing/23-and-me-review>, set 26. August 2022.

\$99⁹⁸ (733,59 kr⁹⁹), men som en af de få på markedet, tilbyder 23andMe også mod en merbetaling på \$100 at inkludere helbredsresultat. Da helbredsanalysen er en ekstraydelse, der ikke er relevant for specialet, vil det ikke præsenteres nærmere, hvad dette indeholder.

Testen af en autosomal test (afDNA¹⁰⁰), men som en af de få udbydere, oplyser 23andMe også om mtDNA og yDNA. Testen gives ved at brugeren spyttet i en tube, der indeholder en kemisk væske.

23andMe's helbredsanalyse kan give information om, hvilken procentvis-risiko brugeren har for at udvikle en række arvelige sygdomme, som eksempelvis Alzheimers, Parkinson, Cøliaki mv. Resultaterne er ikke en konklusion på, at man vil udvikle disse arvelige sygdomme, men i hvilken grad man er disponeret herfor. Helbredsanalysen giver også en estimering af, i hvilken grad brugerens DNA-sammensætning reagerer på mad, motion og søvn.¹⁰¹

10.3 MyHeritage

MyHeritage blev grundlagt i 2003 af Gilad Japhet¹⁰², og har sit hovedkontor i Israel. På trods af MyHeritage har over 57 millioner brugere¹⁰³, udgør deres DNA-test

⁹⁸ <http://www.23andme.com>, set 30. august 2022.

⁹⁹ Nationalbankens slutkurs pr. 31. August 2022, <https://www.nationalbanken.dk/da/statistik/valutakurs/Sider/default.aspx>, set 1. september 2022.

¹⁰⁰ Ibid.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Gobry, Pascal-Emmanuel; "How A Startup No One Would Touch Crushed Silicon Valley Moguls And Became A Giant", Business Insider, 18. Juli 2011, <https://www.businessinsider.com/myheritage-story-gilad-japhet-2011-7?r=US&IR=T>, set 1. september 2022.

¹⁰³ Ibid.

grundlag blot af 2,4 millioner brugere¹⁰⁴, hvilket gør dem til den tredjestørste genealogiske DNA-test udbyder.

MyHeritage genealogiske DNA-test er en atDNA-test. Virksomheden tilbyder ikke mtDNA og yDNA-testresultat. Testmetoden er en såkaldt swap-test, hvor brugeren gnider en medsendt vatpind mod indersiden af kinderne, og vatpinden lægges derefter i en tube med en kemisk væske, og sendes derefter til laboratoriet.

MyHeritage er primært fokuseret på brugere fra Mellemøsten og Europa, men uanset hvor i verden man bor, er det muligt at bestille sin test-kit online.

Virksomheden tilbyder ligesom sine konkurrenter at matche brugere der har foretaget DNA-test, med andre brugere, der deler DNA med brugeren, med estimerede forbindelser. Også via MyHeritage kan brugerne kontakte sine matches via deres hjemmeside.

Modsat sine to større konkurrenter, tilbyder MyHeritage at testere hos andre udbydere, kan uploade filen med testresultatet, som kan downloades hos de andre udbydere, til deres hjemmeside og et døgn senere kan man se sine matches i MyHeritage's database.

10.4 FamilyTree DNA

FamilyTree DNA (FTDNA) blev grundlagt i 2000, og ligger lige i hælene på MyHeritage, med lige over 2 millioner der har testet hos dem.¹⁰⁵ En genealogisk atDNA-test koster \$79 men virksomheden tilbyder også mtDNA og yDNA. Disse skal købes separate og koster \$119-159, afhængig af hvilken af disse to tests der ønskes.¹⁰⁶ For \$119

¹⁰⁴ McLaughlin, Kathryn; "MyHeritage DNA Review: Everything You Need To Know", Innerbody Research, 3. Januar 2022, <https://www.innerbody.com/dna-testing/myheritage-dna-review>, set 1. September 2022.

¹⁰⁵ FAQ "Who Is FamilyTreeDNA?", <https://www.familytreedna.com>, set 1. September 2022.

¹⁰⁶ <https://www.familytreedna.com/#productCards>, set 1. september 2022.

er det også muligt at bestille et helbreds DNA-analyse.¹⁰⁷ Selvom FTDNA ligger pris-mæssigt ens med MyHeritage på deres atDNA-test, på grund af man er tvungen til at tilkøbe mtDNA og yDNA informationer, som er inkluderet i prisen hos 23andMe, bliver MyHeritage derfor samlet set den billigste på markedet. Til gengæld giver FTDNA mulighed for at inddele matches efter, om de matcher på brugerens fædrene, mødrene eller begge sider af slægten. Dette kan være gavnligt, hvis man er slægtsforsker i en familie med en eller flere slægtsrelaterede ægteskaber.

Testmetoden hos FTDNA er, ligesom hos MyHeritage, swap-metoden med en vat-pind.

10.5 Living DNA

Moderselskabet bag Living DNA blev grundlagt i 2004, dengang under navnet: "DNA Worldwide".¹⁰⁸ Selve Living DNA-programmet opstod først i 2015.¹⁰⁹ Til forskel fra de øvrige udbydere, er laboratorie-delen af DNA-testen outsourcet til et laboratorium i Danmark, mens de øvrige del foregår fra deres kontor i Storbritannien.¹¹⁰ Debbie Kennett fremhæver i sit review:

*"The firm is therefore a good choice for anyone concerned about privacy and data security, because it is the only major genetic genealogy company that keeps all of your data in Europe."*¹¹¹

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ "Our History", <https://livingdna.com/eu/our-story>, set 11. Oktober 2022.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Kennett, Debbie, "Living DNA review", Who Do You Think You Are Magazine, 16. Maj 2022, <https://www.whodoyouthinkyouaremagazine.com/tutorials/dna/livingdna-review/>, set 11. oktober 2022.

¹¹¹ Ibid.

Living DNA anvender swap-metoden¹¹², og hævder at have den mest præcise estimering af afrikansk genealogi, på trods af virksomhedens primært fokuserer på slægtsforskning på de Britiske Øer.¹¹³

Det er ikke lykkedes at finde oplysninger om hvor stor en genpool Living DNA har i sin database. Selskabet medregnes dog normalt som en af 'The Big Five'.

10.6 Tredjepartsudbydere

10.6.1 GedMatch.com

GedMatch er et online tredjepartsselskab til sammenligning af autosomal DNA-testresultat på tværs af respektive udbydere. Servicen er gratis, og blev grundlagt i 2010 af Curtis Rogers og John Olson med henblik på at bistå amatør slægtsforskere og adopterede.¹¹⁴

Det at brugere uanset valg af testudbyder kan uploade sit resultat til siden, og derigennem få matches fra andre udbydere, er en populær feature. Hvor testudbyderne tilbyder, matches at kan kontakte hinanden via deres egne platforme, vises brugerens e-mail adresse til gengæld hos GedMatch. Det anbefales derfor typisk, at brugeren opretter en særskilt e-mail-konto til brug for dette, hvis ikke man ønsker sin private e-mail synlig på denne måde. Selvom det jo er slægtninge, kender man dem typisk ikke.

GedMatch tilbyder også en række andre features af mere underholdende karakter, som eksempelvis match med arkæologisk udgravede skeletter fra fjern fortid.

¹¹² <https://livingdna.com/eu/kit/ancestry-dna-test>, set 11. oktober 2022.

¹¹³ Kennett.

¹¹⁴ Bettinger, "The Family Tree Guide...", side 158.

10.6.2 Andre tredjepartsudbydere

Der findes også andre tredjepartsudbydere, som der ikke vil blive præsenteret nærmere. Blot for lige at nævnte et par eksempler: DNAGedCom.com og dna.land. Førstnævnte indeholder nogle features for adopterede.

10.7 Overblik over udbyderne

For at opsummere de fem ovennævnte udbydere, præsenteres de også lige i et mere overskueligt skema herunder.

	Ancestry	23andMe	MyHeritage	FTDNA	LivingDNA
Grundlagt	1983	2006	2003	2000	2004
Udbud af DNA-test	2012				2015
Fokus område	Nordamerika,	Nordamerika	Europa, Mellemøsten	Europa, Nordamerika	De Britiske Øer, Europa, Afrika
Database	22 mio.	<5 mio.	<2,4 mio.	< 2 mio.	
DNA-test	atDNA	atDNA mtDNA yDNA	atDNA	atDNA mtDNA yDNA	atDNA
Testmetode	Tube	Tube	Swap	Swap	Swap
Match	✓	✓	✓	✓	✓
Etnicitets-estimering	✓	✓	✓	✓	✓
Helbreds-analyse		✓			✓
Upload fra tredjepart			✓	✓	✓
Testpris (normal)	\$99	\$99	\$79	\$79	\$99

11 Processen med genealogisk DNA-slægtsforskning

Dette afsnit er baseret på egne erfaringer og råd, modtaget undervejs i min egen søgen efter ophav. Dette er medtaget, eftersom det er én af de informationer, der er udtrykt i undersøgelsen blandt arkiver, at der ønskes om viden om. Indholdet er baseret på den viden, jeg selv har opsamlet gennem egen erfaring med genealogisk DNA-slægtsforskning. Da denne information er af mere redegørende karakter, er den valgt placeret her i den samlede kontekst.

Processen i at foretage en genealogisk DNA-test kan variere fra udbyder til udbyder, som beskrevet tidligere. Jeg vil ikke i dette skriv gå yderligere i detaljer omkring laboratorieprocessen med sekvensering af DNA-testen, da det er irrelevant for dette speciale.

Som beskrevet i præsentationen af 'The Big Five' er det forskelligt hvilken metode de respektive udbydere anvender til indsamling af DNA-testen. Efter testen er foretaget, sendes testen i en vedlagt svaremballage. Denne er allerede frankeret, så det er let blot at droppe den i postkassen. Herefter er det så blot at vente på e-mail notifikation om resultatet er tilgængeligt. Svartiden kan variere, men er typisk omkring en månedstid. De respektive udbydere tilbyder med jævne mellemrum testen med rabat, ofte i forbindelse med amerikanske helligdage og -mærkedage. I perioden lige efter sådanne, kan svartiden forlænges.

Efter resultatet er modtaget, kan man begynde at gennemse hvem man har matchet med. Her vil det være naturligt at starte med de matches man har størst relation med, men det kan være lige så vigtigt, at udvælge en eller flere man deler et relativt højt match med, og som samtidig har et stort slægtstræ optegnet. Det vil give den bedste mulighed for at finde sammenhængen. De respektive udbydere viser hvor mange personer man har i sit registrerede slægtstræ.

Når man henvender sig til de pågældende personer, hvilket hos alle udbydere kan ske via deres respektive hjemmesider, kan det være en fordel at starte med at gå forsigtigt frem. Særligt hvis man er adopteret eller donorbarn, da man typisk ikke har

viden om de pågældende kender til ens eksistens. Bortadoption især kan være meget tabubelagt i mange familier, og derfor er det vigtigt at træde varsomt indtil man har fået etableret en form for relation, hvor den anden part har interesse i at kommunikere og dele information.

En måde at starte med at træde varsomt, kan være at sende en besked, hvor man undrer sig over sit match med vedkommende, og spørger om de vil være med til at finde ud af sammenhængen? Nogle vil være afvisende overfor dette, mens andre, som er mere interesserede i slægtsforskning og ved at det kan bibringe mange overraskende informationer om slægten, vil være mere tilbøjelige til at være med til dette. Det er typisk dem med et stort slægtstræ. De med få personer i sit registrerede slægtstræ, vil oftest have foretaget den genealogiske DNA-test af andre motiver eller er selv ny.

Slægtstræerne på udbydernes side, vil være delvist skjulte. Det betyder man kun kan se informationer om den person man matcher med, og hertil antal personer i træet. Vedkommende kan vælge at "låse op" for træet, så man kan få adgang til at kigge yderligere i sit træ. Dermed er informationer om andre slægtninge ikke umiddelbart tilgængelige, men beskyttede.

Hvis en match vælger at indlede dialog, skal man stadig være tilbageholdende med motivet for sin søgen, særligt som adopteret og donorbarn. Her er det vigtigt man har stor tålmodighed, og langsomt arbejder sig henimod den information man reelt er på jagt efter. Den tillid kan tage dage, uger eller længere at opnå, afhængig af frekvensen af dialogen.

12 Metode

I dette afsnit af specialet vil redegøres der for den anvendte metode. En del af specialet er baseret på indsamlet empiri via to spørgeskemaer til brug for en induktiv undersøgelse af emnet.

Der er indsamlet forskningslitteratur til at danne baggrundsforståelse for problemstillingen. I litteratursøgningen har jeg haft fokus på motiver for slægtsforskning, både traditionelt og via den genealogiske DNA-metode. Jeg har ligeledes researchet på emnet i medierne, for at belyse flere aspekter af slægtsforskning, og hvilken betydning det kan have for især adopterede og donorbørn. Betydningen for disse kan være med til at afdække motiverne der ligger bag ved.

Med empiriindsamlingen ønsker jeg blandt andet at undersøge, om genealogisk DNA-slægtsforskning bidrager med nye motivationer for slægtsforskning, som den hidtidige forskning ikke har inddraget eller haft betydelig fokus på. Det har jeg gjort ved at spørge om interessen for de forskellige features som genealogisk DNA-test giver mulighed for at få svar på. For at kende til dette, har jeg researchet på hvem de største udbydere af genealogisk DNA-slægtsforskning er, og hvilke muligheder for resultater de kan bidrage med. Ved at sammenligne resultaterne af empirien med den hidtidige forskning, forventer jeg at kan se, om disse features bidrager med nye motivationer for slægtsforskning.

Spørgeskemaerne udformet med lukkede kvantitative spørgsmål. Metoden med indsamling af empiri via spørgeskema er valgt på baggrund af manglende allerede eksisterende information i danske forhold om brugerne på emnet. Metoden har dog også sine svagheder. Der kan blandt andet ikke garanteres nogen sikkerhed for repræsentativitet i befolkningen som helhed, men det har heller ikke været formålet. Formålet har været at undersøge de interesserede i emnet omkring slægtsforskning, her særligt med fokus på genealogisk slægtsforskning.

Begge spørgeskemaer er udformet ved anvendelse af SurveyXact, som er et redskab der stilles til rådighed af Aalborg Universitet, og derfor et nærliggende valg da det er et professionelt udformet værktøj.

12.1 Spørgeskemaer

12.1.1 Spørgeskema til borgerne

Til brug for dette speciale, blev der oprettet et spørgeskema via onlineprogrammet SurveyXact,¹¹⁵ som blev delt primo august 2022. Delingen foregik primært via egen Facebookprofil, samt diverse Facebookgrupper med emner indenfor slægtsforskning og adoption, ligeledes i Facebookgrupper med andre temaer, hvor administratorene for grupperne har tilladt delingen. Sidste var et forsøg på at undgå besvarelser udelukkende fra emneinteresserede respondenter. Deling blev også foretaget via Twitter og andre sociale medier.

Spørgeskemaet var opbygget generisk, således at respondenter der ikke selv havde foretaget genealogisk DNA-test ikke skulle besvare spørgsmålene om dette. Dette har også betydet, at den primære del af spørgeskemaet ikke har været obligatoriske spørgsmål, men alene spørgsmålene til brug for stamdata har været bundne, da den generiske funktion ellers ikke ville fungere.

Spørgsmålenes er primært kvantitative, idet respondenterne gives faste lukkede svarmuligheder. Dette er gjort for at opnå bedre sammenlignelighed i svarene. I enkelte tilfælde er der åbnet for respondenterne kan uddybe med en kort kommentar. I slutningen af spørgeskemaet havde respondenterne mulighed for at uploade en fil med egen fortælling. Denne mulighed er der ingen af respondenterne der har gjort brug af.

¹¹⁵ Bilag 1.

Den kvantitative metode giver mulighed for at omsætte besvarelserne fra respondenterne til sammenlignelige tal, der umiddelbart vil være lettere at tolke et resultat på.¹¹⁶

Spørgeskema henvendt til borgerne, er opdelt i tre dele. Første del er det såkaldte stamdata. Herefter skulle der svares på, om hvorvidt man selv har foretaget en genealogisk DNA-test. Svarer man: "Ja," til dette spørgsmål, ledes man videre til en række spørgsmål der omhandler forventninger, erfaringer og resultaterne af disse. Svarer man: "Nej," til at have foretaget genealogisk DNA-test, ledes man udenom disse spørgsmål, og til nogle spørgsmål om synet på emnet og de perspektiver og problemstillinger teknikken kan give. Disse spørgsmål ledes de, som har foretaget test også til.

Respondenterne havde også mulighed for at uploade en fil med egen historie, hvilket ingen har valgt at gøre.

Spørgeskemaet bestod af 31 spørgsmål, heraf 5 med spørgsmål til stamdata. Efter stamdata var første spørgsmål, om respondenterne havde foretaget genealogisk DNA-test, hvortil man kunne svare ja eller nej. Svarede respondenterne nej, blev denne ledt udenom en række spørgsmål om oplevelse og erfaringer med en sådan test, da det ikke vil give mening for respondenterne at skulle besvare, ligesom det heller ikke ville give mening for analysen at have en procentdel i resultatet i hvert spørgsmål, som ikke vil kunne besvare det givne spørgsmål alligevel.

Spørgeundersøgelsen var sat til at udløbe 1. oktober 2022. Ved udløbet af denne tidsfrist, var der indkommet 461 besvarelser,

¹¹⁶ Kruuse, Emil: "Kvantitative forskningsmetoder – i psykologi og tilgrænsede fag", Dansk Psykologisk Forlag A/S, 6. udgave, 2007, side 37.

12.1.2 Spørgeskema til arkiverne

Spørgeskemaet til arkiverne¹¹⁷ er ligeledes et spørgeskema udformet med lukkede kvantitative spørgsmål. Skemaet er udsendt via E-mail til 42 adresser blandt medlemmer af Organisationen Danske Arkiver (ODA), hvor der har været fokus på at kontakte stadsarkiver og Rigsarkivet. Det har dog ikke altid været let at gennemskue i ODAs medlemsliste, hvilken type arkiv der har været tale om. Derfor kan der være blevet sendt til arkiver der er irrelevante for undersøgelsen. E-mailen blev såvidt muligt rettet mod arkivlederen, og anmodet om at videresende til relevante medarbejdere. De valgte arkiver i ODAs medlemsliste er udvalgt på baggrund af det er hos disse slægtsforskere i første omgang henvender sig i slægtsforskning, hvorimod lokalhistoriske arkiver mere er for yderligere uddybning af en slægtnings historie.

36 respondenter har besvaret spørgeskemaet, hvilket giver en besvarelsesprocent på 85,71 pct, men det er usikkert om der kan være flere respondenter fra samme arkivinstitution.

Spørgeskemaet til arkiverne var ikke opdelt, ligesom spørgeskemaet til borgerne, men var kortere. Spørgeskemaet bestod af tolv spørgsmål. Det relativt lave antal har været en bevidst prioritet, da en længere og mere omfattende spørgeundersøgelse vil kunne reducere antallet af besvarelser som følge af det ville være mere tidskrævende i en allerede travl arbejdsdag.

Stamdataene fokuserer alene på geografi, type af arkiv og antallet af ansatte på arkivet. Stamdata som køn har været anset irrelevant for denne spørgeundersøgelse, da det er arkivinstitutionernes perspektiv, og ikke umiddelbart den enkelte medarbejders personlige perspektiv på emnet, der ville være interessant for denne undersøgelse.

Spørgsmålene stillet i spørgeundersøgelsen er kvantitative med lukkede svar muligheder. Denne metode er valgt både for at give bedre statistiske

¹¹⁷ Bilag 2.

sammenligningsmuligheder, og for at reducere tidsforbruget for besvarelsen af spørgeundersøgelsen.

To af spørgsmålene var formet så respondenterne skulle afveje betydningen på en skala fra 1 til 5. Denne tilgang var valgt for at se betydningen af det adspurgte hos arkiverne, men ligeledes for at lette besvarelsen for respondenterne. Ved at vælge denne tilgang kan man ligeledes se hvor meget det adspurgte vægter for arkiverne, hvilket vil kunne være vanskeligere med almindelige besvarelser.

Spørgeundersøgelsen til arkiverne har ligeledes været for at kunne analysere i hvilket omfang assistance til slægtsforskning, herunder genealogisk slægtsforskning, vægter hos arkiverne versus hos brugerne.

I spørgeundersøgelsen til arkiverne har 36 respondenter svaret. Besvarelserne er kommet fra hele landet, dog med en majoritet fra arkiver lokaliseret på Sjælland. 86 pct af respondenterne arbejder på et af landets stadsarkiver, mens resten arbejder på arkiver markeret som "Andet". Det kan være lokalhistoriske arkiver.

Det skal understreges, at ingen repræsentanter fra Rigsarkivet har valgt at besvare spørgeskemaet, selvom den også er sendt til dem. Dette vil i mindre grad påvirke svarene i resultatet af spørgeundersøgelsen, eftersom majoriteten af data i relation til slægtsforskning indhentes fra netop Rigsarkivet.

13 Analyse af respondenternes demografiske sammensætning i spørgeundersøgelsen

13.1 Spørgeskema

Ved udløbet af svarfristen på spørgeskemaet havde 333 gennemført hele spørgeskemaet, mens 92 havde gennemført nogle af spørgsmålene. Det kunne formodes respondenter, som kun har besvaret nogle af spørgsmålene, ikke havde gennemført genealogisk DNA-test, og dette ville være årsagen til kun nogle af spørgsmålene er besvarede, men ved en stikprøvekontrol, har dette ikke vist sig at være tilfældet.

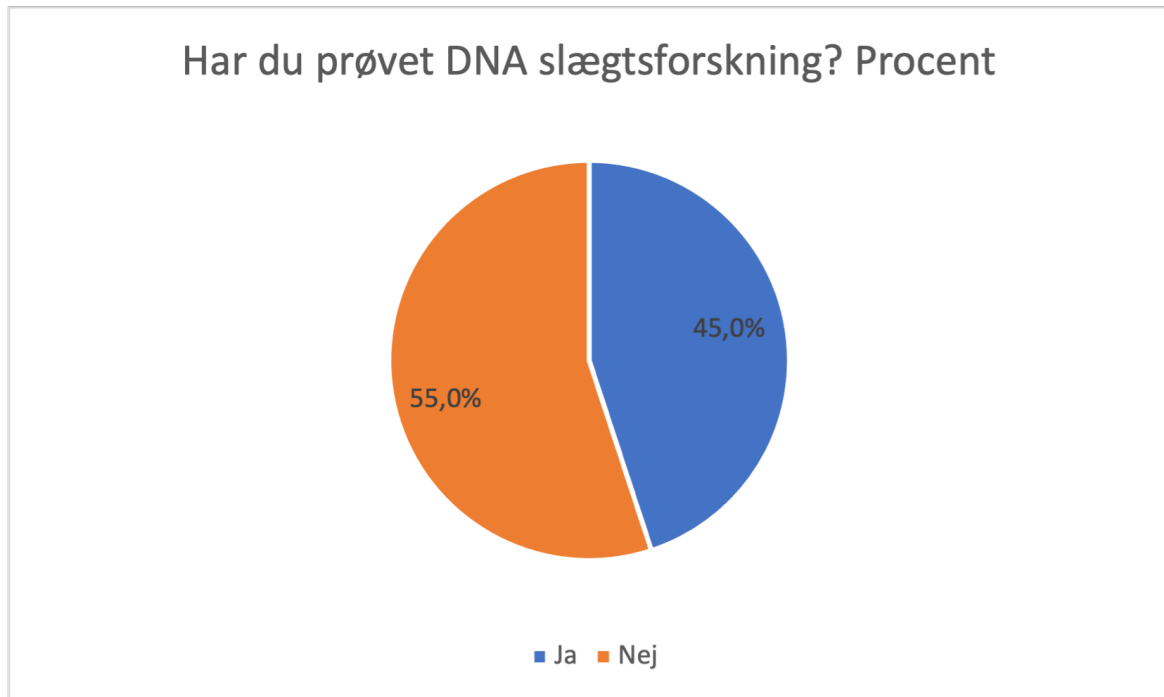
Eftersom spørgeskemaet er distribueret via den tidligere nævnte metode, også kaldet: "Disponibel stikprøve"¹¹⁸, kan det være vanskeligt at sikre et repræsentativt resultat, eftersom der så også vil skulle tages højde for en masse andre faktorer, som køn, indkomst, uddannelsesbaggrund med videre. Resultatet af spørgeskemaet kan derfor blot anvendes som en indikation på et repræsentativt resultat. For at sikre et sikkert et repræsentativt resultat, vil der skulle foretages en ny og grundigere undersøgelse, hvor der tages højde for alle de faktorer der skal til for at sikre objektiv repræsentativitet. Dette er metoder jeg ikke har tilstrækkelig indsigt i at kunne gøre, og derfor må resultatet i denne undersøgelse anses med forbehold for den manglende repræsentativitet.

Antallet af besvarelser gør, at det vurderes resultatet, uanset fraværet af statistisk repræsentativitet, og den usikkerhed dette medfører, alligevel er brugbar for analysen.

Som følge af metoden til indsamling af empiri, er respondenterne tilfældige.

¹¹⁸ Kruuse, s. 54.

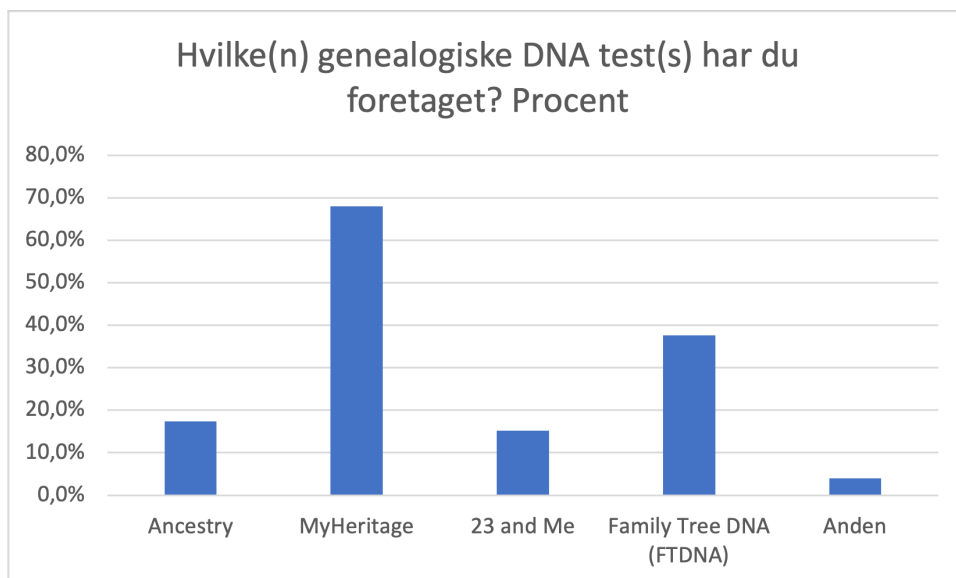
13.2 Erfaringer med genealogisk DNA-slægtsforskning

Blandt respondenterne har 45 pct svaret, at de har foretaget en genealogisk DNA-test. Dette antal vil næppe være repræsentativt for befolkningen som helhed, da respondenterne i høj grad i forvejen har været interesserede i slægtsforskning. Jeg har dog ikke kunne finde noget repræsentativt svar på, hvor stor en andel af befolkningen, som har foretaget en sådan test. Jeg har kontaktet de tidligere nævnte udbydere med forespørgsel om de kunne oplyse, hvor mange bosat i Danmark, som har foretaget genealogisk DNA-test hos dem? Dette har de ikke kunnet eller villet oplyse mig om. Hvis man i stedet ser på, hvor mange de respektive udbydere har testet på verdensplan, så er der tale om over 30 millioner genealogiske DNA-tests, hvis man lægger antallet de respektive udbydere oplyser at have foretaget, sammen. Her må man så tage forbehold for, at nogle brugere kan have testet hos flere udbydere. Antallet af unikke tests vil dermed være noget lavere.

13.3 Respondenternes valg af testudbydere

Ved at gennemgå besvarelsene fra de respondenter, som har svaret ja til at have gennemført genealogisk DNA-test, får man et mere præcist indblik i fordelingen.

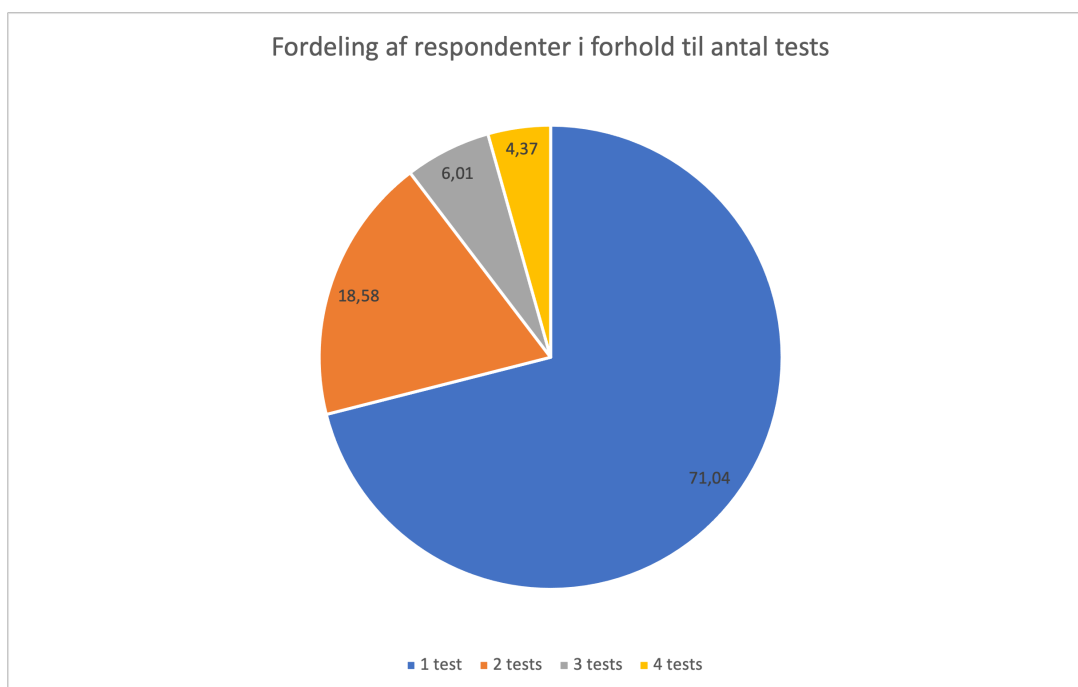

Det er dog tydeligt, at uanset om det er kvinder eller mænd, så er MyHeritage den foretrukne udbyder. Således har 70 pct af mændene, og henholdsvis 67 pct af kvinderne testet hos MyHeritage. Det hænger meget godt sammen med, at netop MyHeritage i høj grad fokuserer på Europa, hvor Ancestry og 23&me primært fokuserer på de Nordamerikanske og britiske markeder. Dog er der over dobbelt så mange mænd (28 pct), der har taget Ancestry's DNA-test, som der er kvinder (13 pct). At der alligevel er så høj en andel af respondenterne, som har testet hos enten Ancestry eller 23&me, kan det hænge sammen med adopterede der har søgt biologisk familie, hvor netop disse to udbydere potentielt vil give et bedre resultat. En anden mulighed kan ligge i, at disse to udbydere ikke tilbyder uploads af resultat fra anden part. Det kan derfor antages nogle vælger at teste hos en eller begge af disse, for derefter at uploade resultatet gratis til de øvrige udbydere, og dermed få flere resultater uden at skulle betale yderligere. Det fremgår dog ikke tydeligt af undersøgelsens resultater. Uanset så er det tydeligt, at MyHeritage's og FTDNA's vil være et primært valg såfremt man har Europæiske rødder.

For adopterede og donorbørn vil det derfor være af betydning at kende lidt til sit etniske ophav, når der skal vælges hvilken testudbyder der skal vælges, for at opnå bedst mulige resultat. Især for adopterede kan det være en fordel at sprede sig så meget som muligt, da det kan være vanskeligt at forudsige hvor det bedst mulige

match vil være at finde i verden. Det kan derfor være en fordel at udnytte muligheden med upload af testresultat fra de udbydere der ikke tilbyder dette, til dem som gør. På denne vis kan man opnå en økonomisk besparelse.

13.3.1 Multiple tests

Af de syv respondenter, som havde svaret: "Anden" som udbyder, er der ingen gengangere. Blot én af disse nævner Living DNA som testudbyder. En nævner 325Kamra¹¹⁹ som udbyder, men respondenteren har muligvis ikke været vidende om denne udbyder benytter sig af FTDNA's tests.¹²⁰

En har svaret at have testet med "Mifty". Det må antages, eftersom det ikke har været mulig at finde information om en test med dette navn, at der er tale om en stavefejl, og respondenteren mener: "Nifty"-test. Nifty Pro, som er den rette

¹¹⁹ 325Kamra er en organisation grundlagt i 2015 af fem adopterede, alle med blandet etnicitet (koreansk og kaukasiske - amerikansk). Tallet 325 refererer til det hotelværelse de boede sammen på, og "Kamra" er et akronym for ordene: "Korean American Mixed Race Adoptees". Målet er at hjælpe koreanske adopterede med at finde sit biologiske ophav. Organisationen uddeler gratis genealogiske DNA-tests til koreanske adopterede og amerikanske militærveteraner. Omkostningen for dette finansieres via en donation fra en velhavende koreansk adopteret i USA.

¹²⁰ "How to", <https://www.325kamra.org/dna-kits>, set 12. Oktober 2022.

betegnelse, er ikke en test til genealogisk DNA-slægtsforskningsbrug, da det er en test til screening for en række arvelige syndromer.¹²¹ Denne type af fejlforståelser i spørgeskemaundersøgelsen vil naturligvis påvirke en smule i resultatet, men eftersom det er den eneste med den type fejltolkning, mener jeg ikke det vil have en stor betydning for det endelige resultat.

¹²¹ Nifty Pro, <https://www.bgi.com/global/service/nifty-pro>, set 13. Oktober 2022.

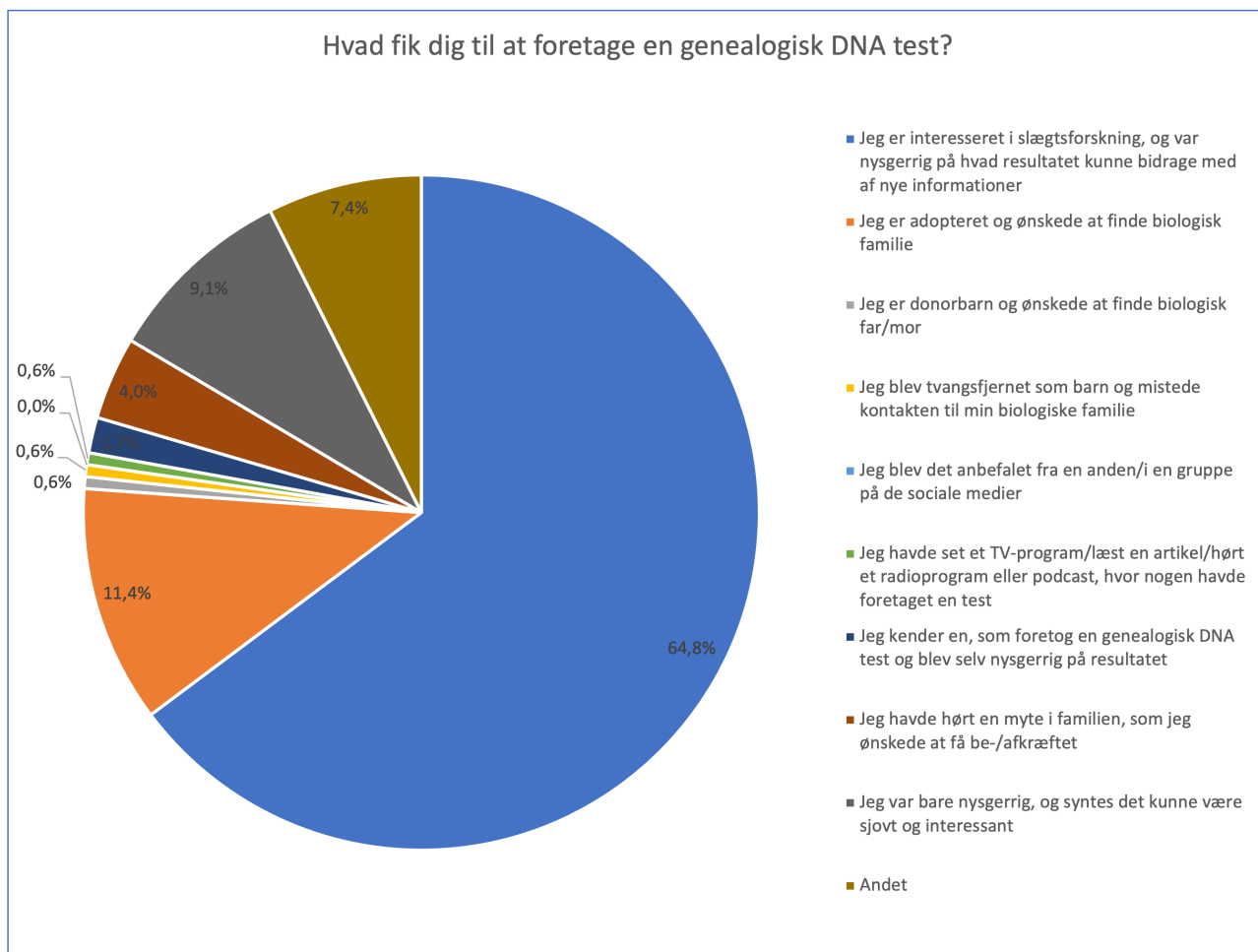
14 Motivationer for genealogisk DNA-test

Det har ikke været muligt at finde andre undersøgelser, som undersøger motiver for at gennemføre genealogisk DNA-test, andet end udbydernes egne argumenter. Disse må dog anses som værende inhabile, eftersom de har en egeninteresse i at få brugere til at købe deres tests. Alligevel kan man godt anvende udsagnene fra testudbyderne til eksemplificering af motiver.

Omvendt er der, som tidligere nævnt, foretaget et studie fra Stanford University, der undersøger hvorfor nogle ikke vil eller er interesserede i at foretage genealogisk DNA-test. Som nævnt var det delvist begrundet i sikkerhed i viden om eget ophav, og at man derfor ikke mente en test ville kunne bibringe ny information. Desuden bekymringer om privatlivspolitik hos udbyderne.¹²²

¹²² De Witte, "Stanford sociologists...".

14.1 Almen interesse for slægtsforskning

I spørgeskemaet blev respondenterne spurgt om, hvad der fik dem til at foretage en genealogisk DNA-test. Her er langt det overvejende svar, at man i forvejen var interesseret i slægtsforskning, og var nysgerrig på hvad denne nye teknologiske metode kunne bidrage med til allerede eksisterende viden om slægten.

For mange, af dem som allerede i forvejen er interesseret i slægtsforskning, vil den genealogiske DNA-slægtsforskning ofte blot være en bekræftelse af det allerede kendte om slægten, afhængig af hvor stor og omfattende slægtsforskningen forud har været. Motivationen vil således ikke adskille sig af væsentlig karakter fra motivationen for traditionel slægtsforskning. Her er der blot tale om en ny metode. Der vil dog også typisk være nye informationer, oftest om slægtninge i udlandet, som ingen i familien kendte til. Her vil der automatisk kunne opstå et nyt motiv i slægtsforskningen: At forbinde det kendte med det ukendte. Sammen med de nye

slægtninge, kan man begynde at grave i arkiverne og hinandens resultater for at finde det link, som forbinder de to parter imellem.

En del af det at være interesseret i slægtsforskning generelt er, at kunne sætte egne forfædre ind i en historisk kontekst. En respondent, som svarede: "Andet" på spørgsmålet om hvad der fik vedkommende til at foretage en genealogisk DNA-test, skrev:

- "Historie, langt bagud"¹²³

Dette argument underbygger Klarelds motivationer om historie, hvor slægtshistorikeren sætter sig selv og slægtens medlemmer ind i et større sammenhængende billede, hvilket bidrager til følelsen af kontinuitet.

Gennem traditionel slægtsforskning kan det nogle gange være vanskeligt eller udfordrende, at finde information om emigrerede forfædre og deres efterkommere. Her kan den genealogiske DNA-metode være en brugbar og let tilgængelig metode til ny og hurtig viden, idet man hurtigt forbindes til forfædrenes efterkommere. Gennem disse kan man måske få oplysninger, der kan identificere den fælles forfæder, og herfra er det så "bare" at få verificeret oplysningerne via arkivernes materiale. Nogle gange kan man måske være heldig, at den slægtning man har matchet med i den genealogiske DNA-test allerede, har udarbejdet et større slægtstræ over sin familie, som man enten kan få adgang til, eller den kan være offentligt tilgængelig. Man kan således hurtigt udbygge sit eget slægtstræ over anerne i slægten. Gennem min tid med interesse for slægtsforskning, har jeg erfaret nogle 'hardcore' slægtsforskere vil anse den slags for en form for snyd, da de foretrækker selv at grave sig frem til denne viden gennem arkivalierne. Andre mener der ikke er grund til at genopfinde den dybe tallerken. Der er ikke noget rigtigt eller forkert i nogle af disse metoder. Det er alene et spørgsmål om personlig præference.

¹²³ Respondent A3ZS-8TP7-3AQH.

14.2 Nysgerrighed

Nysgerrighed er ikke en motivationsfaktor, som er blevet spurgt direkte ind til i spørgeundersøgelsen. Alligevel kommer den til udtryk på andre måder. Det kan være nysgerrighed på etnicitetsestimering, arvelige sygdomme, eller fordi man kender en der har prøvet det, og selv er blevet nysgerrig på hvad et resultat ville være for en selv. Her vil netop etnicitetsestimeringen nok være en af udløsende faktorer for personer, der ikke direkte søger konkret information om familie eller sygdomme.

14.3 Etnicitetsestimering

Etnicitetsestimering er en ny motivationsfaktor i slægtsforskningens historie. En motivationsfaktor, som den hidtidige forskning ikke har inddraget.

Når et barn fødes, er det ikke ualmindeligt både forældre og pårørende påpeger træk hos barnet, som ligner den ene eller anden forælder. DNA giver nu mulighed for at se, hvor mange gener man har arvet fra de respektive forfædre, og med etnicitetsestimeringen kan man nu også få indblik i, i hvilken grad ens gensammensætning stammer fra forskellige dele af verden.

21 pct af respondenterne udtrykte i spørgeundersøgelsen, at de var mest overraskede over sine etniske estimeringer. Det er en meget lille andel, som vil opleve at få en estimering på 100 pct på én nationalitet, hvis nogen. Blandt Europæere, og befolkningsgrupper med stor andel af europæisk afstamning, vil etnicitetsestimeringen typisk være mere blandet. Mange danskere vil opleve at få en lille procentdel Britisk i en etnicitetsestimering. Det hænger sammen med vikingetidens togter til De Britiske Øer.

Blandt dem, som svarede: "Andet", og som uddybede med en kommentar, var der tre følgende eksempler, som alle relaterer sig til etnicitetsestimering:

- "Jeg var bare nysgerrig på min geografiske genetik."¹²⁴

¹²⁴ Respondent J79G-86Z8-CAYZ.

- "Var bl.a. interesseret i etnicitet, da mine aner stammer fra flere forskellige lande i Europa."¹²⁵
- "Tjek af gener både ift. Etnicitet og arvelige sygdomme"¹²⁶

Etnicitetsestimeringerne hviler stadig på et relativt tyndt grundlag. Alligevel er dette resultat typisk noget af det første brugerne kigger på, når resultatet af den genealogisk DNA-test modtages. Betingelser skriver:

*" Unfortunately, ethnicity prediction is still a young and developing science, and ethnicity estimates are subject to limitations that minimize – but do not completely negate – their applicability to genealogical research."*¹²⁷

Etnicitetsestimering er et skøn baseret på baggrund af de i forvejen testede i udbyderens database, og deres baggrund. Derfor kan etnicitetsestimering, hvor det går helt ned på nationalitetsniveau være omgærdet af meget usikkerhed. En mere sikker estimering vil derfor være at holde sig til bredere estimeringer, så som europæisk/kaukasisk, asiatisk, afrikansk og lignende større geografiske områder.¹²⁸

Jo flere der foretager udbydernes genealogiske DNA-tests, jo mere sikre vil etnicitetsestimeringerne også være. Living DNA markedsfører sig med at have den mest præcise etnicitetsestimering, men udbyderen er samtidig en af de små på markedet blandt 'The Big Five', og man bør derfor være kritisk overfor denne markedsføringsstrategi.

Hvis man blot for eksemplets skyld antager antallet af respondenter, som har svaret på spørgeundersøgelsen, at de har testet hos to eller flere udbydere er repræsentativt på verdensplan, så svarer 28,96 pct at de har gjort dette. Det vil betyde at det

¹²⁵ Respondent H3GV-D8HM-CTND.

¹²⁶ Respondent LAAS-SX88-3EYZ.

¹²⁷ Bettinger: "The Family Tree Guide...", side 173.

¹²⁸ Ibid, side 173-4.

reelle unikke antal nærmere ligger på omkring 21 millioner genealogiske DNA-tests, beregnet ud fra testudbyderne samlet har foretaget 30 millioner tests. Med en verdensbefolkning på 8 milliarder mennesker på jorden¹²⁹, så er det stadig blot 0,26 pct af verdens befolkning der har foretaget en genealogisk DNA-test. Denne lille procentdel er dét, som danner grundlag for udbydernes etnicitetsestimeringer. Om så procentandelen skulle være blot 1-2 pct højere, er antallet stadig så lavt, at det vil være vanskeligt reelt at bruge det som noget endeligt og validt. Det er derfor ikke uden grund, at Bettinger maner til forbehold overfor resultaterne af disse estimeringer. På trods af forbeholdene overfor etnicitetsestimeringernes nøjagtighed endnu, kan disse bidrage til brugerne i højere grad kan udvikle en anden selvforståelse, hvor de i højere grad ser sig selv om en verdensborger, hvilket vil kunne påvirke eventuelle nationalistiske perspektiver.

14.4 Arvelige sygdomme

Selvom motivet om at få klarlagt eventuelle arvelige sygdomme ikke er den mest udbredte motivationsfaktor, er den dog til stede. Ligesom med etnicitetsestimering, er også dette en ny motivationsfaktor i slægtsforsknings regi, som ikke tidligere har indgået i den hidtidige forskning på området.

- "For at se hvilken sygdomme eller følger af sygdomme mine børn ville kunne arve."¹³⁰

Hvad der har motiveret til citatet fra ovenstående respondent til dette motiv er vanskeligt at sige, da vedkommende ikke uddyber dette. Gennem mine år med personlig interesse for området om genealogisk DNA-slægtsforskning, har jeg flere gange læst kommentarer på de sociale medier fra adopterede, som er den gruppe jeg har fulgt nærmest. Netop ukendtheden overfor slægtens sygdomshistorie og dermed arvelige sygdomme, er for dem også en motivationsfaktor. At foretage

¹²⁹ Current World Population, <https://www.worldometers.info/world-population/>, set 25. November 2022.

¹³⁰ Respondent QALY-GE67-CSQZ.

genealogisk DNA-test på baggrund af denne motivation som adopteret eller donorbarn, er ikke et motiv jeg har set i min forskningsresearch, og må derfor anses som en ny motivationsfaktor i denne sammenhæng,

Mange oplever ved besøg hos familielægen eller på hospitalet, at blive spurgt ind til om der er eksempler på sygdomme i familien, som lægen måske kan have mistanke til, og her står adopterede og donorbørn enten helt eller delvist uvidende. Det kan gøre opgaven med diagnosticering vanskeligere for sundhedsmyndighederne. Ved at få klarlagt potentielle arvelige sygdomme via en genealogisk DNA-test, har både den adopterede, donorbarnet og lægen et udgangspunkt, som kan bidrage til indsnævring af mulige diagnoser.

En anden årsag kan antages at være, at et nærtstående familiemedlem har udviklet en potentiel arvelig sygdom, som man enten selv ønsker at forberede sig på vil kunne ramme en selv, eller at man risikerer at kunne give videre til egne børn. Nogle vil måske endda helt fravælge selv at få børn, hvis der er stor risiko for at kunne videregive alvorlige sygdomme.

14.5 Afklaring af myter i familien

Den sidste gruppe af respondenter, som ikke havde et specifikt mål med at gennemføre testen, er gruppen der ønskede at få afklaret en myte i familien. I mange familier ligger der en myte¹³¹ begravet. Det kan eksempelvis være fortællingen om en slægtning i hemmelighed har fået et barn udenfor ægteskab. En situation, som førhen kunne være meget skamfuldt, ikke blot for den pågældende, men hele familien, og derfor forsøgte man at holde det som en hemmelighed. Efterhånden som tiderne har ændret sig, og der ikke længere er denne stigmatisering, kan der opstå ønske eller behov for at få afklaret hvorvidt myten er sandt eller falsk. Her kan genealogisk DNA-test være et redskab/metode til at få afklaret en sådan myte. Det

¹³¹ En myte er ifølge Den Store Danske Ordbog, en fortælling, som kritikløst er givet videre, og som har fået lov at overleve fra den ene generation til den næste, uden nogen beviser for sandhed.

forudsætter dog, at enten det pågældende barn eller efterkommere af denne, har foretaget en test også, som man kan matche med. Har et sådan mytisk barn ikke selv foretaget en genealogisk DNA-test og enten er død barnløs, eller ingen efterkommere har foretaget denne test, vil et resultat dermed hverken kunne be- eller afkræfte en sådan myte. Har moderen født barnet i såkaldt dølgsmål¹³² og efterladt barnet, vil arkiverne heller ikke kunne hjælpe med at afklare et sådan spørgsmål.

Afklaring af myter, eller fastlæggelse af faderskab ved anvendelse af en yDNA-test, er også blevet mere almindeligt. Et eksempel på dette er historien om den Belgiske prinsesse Delphine Böel, der er illegitimt barn af kong Albert II af Belgien.¹³³

I perioden op til denne specialeperiodes begyndelse kom jeg i snak med en bekendt om det med myterne i familien. Jeg har fået hans tilladelse til at referere hans historie anonymiseret som eksemplificering.

Han fortalte om, hvordan han havde mistanke til den mand han altid har kaldt far, men som han ikke følte han delte andet med, ikke var hans rigtige far. Han er én ud af en stor søskendeflok på over ti børn. Ved forældrenes skilsmisse havde en dommer fastslået, at faren var barn til alle børnene i familien, baseret på en blodprøve taget af den yngste i søskendeflokken. Moren ville ikke anerkende, at hans mistanke angående hans far ikke var den officielt noterede fader, og han valgte derfor at trække forældrene i retten for afklaring. I retten blev det besluttet at afgøre sagen ved at foretage en faderskabstest, en såkaldt yDNA-test. En metode der var kommet til i mellemtiden. Resultatet viste, at manden ikke var hans far, og at der blandt søskendeflokken var flere forskellige fædre til børnene. Resultatet af afgørelsen har dog også resulteret i en grad af splittelse mellem de mange søskende. De, som

¹³² At føde i dølgsmål betyder at der er sket en fødsel uden professionel bistand. Nogle gange i hemmelighed overfor omgivelserne og myndigheder. Denne type af fødsel kan ofte resultere i barnet dør i forbindelse med eller kort efter fødslen.

¹³³ Galindo, Gabriela: "DNA test shows King Albert fathered Delphine Boel in extramarital affair", The Brussel Times, 20. Januar 2020, <https://www.brusselstimes.com/92114/dna-test-shows-king-albert-fathered-delphine-boel-in-extramarital-affair>, set 29. november 2022.

støtter ham og selv har ønsket afklaring af deres far, og de som har valgt at tro på morens forklaring om at manden hun var gift med, var far til alle børnene.

Videnskabelige tekniske beviser, der kan be- eller afkræfte myter i familien, kan også have en psykologisk virkning, hvor de implicerede parter eller pårørende ikke vil anerkende beviserne. Da dette speciale ikke handler om psykologiske aspekter, vil jeg ikke gå ind på, hvilke faktorer, der kan medvirke til denne reaktion. Faktum må dog være, at tekniske beviser ikke nødvendigvis opfylder implicerede parters behov for afklaring, og at disse i stedet kan virke destruktive på deres egen forestillingsverden.

Genealogisk DNA-slægtsforskning giver nyt liv i mulige gamle ønsker og motivationer for at afdække myter i familien. Motivationen er som sådan ikke ny, men muligheden for at gennemføre er ny, og kan således bidrage til en fornyet motivation.

14.6 Ønsket om at finde familie

Ønsket om at finde familie kan være af mange årsager, som det også er fremgået tidligere. Det kan være efterkommere af udvandrede, hvor forbindelsen til slægten fra det oprindelige hjemland er blevet afbrudt, som eksempelvis Klareld analyserer gennem programmet "*Allt För Sverige*".

Også blandt respondenterne i spørgeundersøgelsen, kommer denne motivation frem, hvor nogle af dem har kommenteret følgende:

- "Ville finde nogle ukendte fædre i mit træ."¹³⁴
- "Ønsket om at finde min ukendte far."¹³⁵
- "Min far kender ikke sin biologiske farfar, derfor tog jeg testen."¹³⁶

¹³⁴ Respondent HAUG-UHRR-3TYH.

¹³⁵ Respondent NY13-EM8Q-19WV.

¹³⁶ Respondent Z84J-DPPL-CXQC.

- "Jeg søgte efter halvsøskende. Muligheden for at tage en DNA-test og bruge det i min slægtsforskning generelt."¹³⁷
- "Letade släkt i Danmark samt sökte efter vem kunde vara min mors fader"¹³⁸

Anvendelsen af genealogisk DNA-slægtsforskning er dermed en mulig genvej til hurtigt at finde den mistede gren af slægten, og herefter bruge den traditionelle slægtsforskningsmetode til at forbinde parterne til hinanden.

Næsten 11 pct af respondenterne havde en forventning om at finde nær biologisk familie. En sådan forventning vil for mange, især i Danmark/Skandinavien, være noget nær utopi at håbe på. Andelen af befolkningen der har foretaget en genealogisk DNA-test, er stadig meget lille, og chancen er derfor meget lille for at finde nær familie i første hug. I hvert fald hvis det forventes, at nær familie er hvad vi generelt forstår ved begrebet.¹³⁹ Denne gruppe af respondenter kan dog også indeholde adopterede eller donorbørn, som er på jagt efter sine biologiske rødder. Nær familie kan dermed også være matches, som kan hjælpe den til en hurtig identificering af deres biologiske forældre. Ønsket kan også være at finde biologiske søskende, og her vil chancen for donorbørn ofte være større end for adopterede, da donorbørn generelt ofte har mange halvsøskende gennem donoren.

14.7 Adopterede og donorbørn

I spørgeundersøgelsen svarede 11 pct af respondenterne, at de er adopterede og ønskede at finde familie. Kun 1 pct svarede de er donorbarn, og ønskede at finde familie. Det er af betydning her igen at understrege, at respondenterne ikke udgør et repræsentativt udsnit af befolkningen, og at antallet derfor ikke nødvendigvis er udtryk for hvor stor interessen fra de respektive grupper.

¹³⁷ Respondent FMEJ-ZNPL-9WYD.

¹³⁸ Respondent WTCT-R2RQ-1FQH.

¹³⁹ Forståelsen af 'nær familie' skal i denne sammenhæng forstås som forældre, søskende med eventuelle partnere og børn, søskende til forældre og disses partnere og efterkommere, samt bedste- og oldeforældre. Fætre/kusiner, mostre og onkler m.v. til forældre og generationerne før medtages ikke i denne kontekst som 'nær familie'.

Som tidligere beskrevet er metoden med genealogisk DNA-slægtsforskning i mange tilfælde den eneste vej for adopterede til at få ønsket om genforening med biologisk familie opfyldt. Interessen for metoden er i stærk stigning blandt adopterede over hele den Vestlige del af verden, hvor mange oversøisk adopterede netop er adopteret til. Samme gælder for børn af donorer. Det fremgår ikke entydigt af spørgeundersøgelsen, om børnene er undfanget ved brug af æg- eller sæddonorer, men sidstnævnte er mest almindeligt. Et par af kommentarerne i spørgeundersøgelsen har således også kommenteret:

- "Jeg er adoptivfar, og min datter ønsker at finde slægtninge."¹⁴⁰
- "Dels nysgerrighed og så har jeg 2 donorbørn med to forskellige donorer. Så de er også testet altså mine børn."¹⁴¹

Stallard og de Groot beskriver hvordan genforening mellem adopterede og deres biologiske ophav for mange adopterede kan være eneste mulige løsning. Endvidere hvordan en genforening kan sætte barnet i relationen i en følelsesmæssig vanskelig situation. Dette er dog ikke de eneste dilemmaer de adopterede kan opleve at stå i. Hvad skal man kalde sin "nye" familie, og hvad skal man kalde sin adoptivfamilie. Dette findes der ikke et enkelt svar på, og svaret er antagelig næsten lige så forskellig som antallet af familier.¹⁴²

Selvom metoden er tæt på et 'vidundermiddel' for adopterede og donorbørn, så er det, som Stallard og de Groot skriver, for mange adopterede den eneste mulighed for at genforenes med deres biologiske familie. Min undersøgelse bekræftes således af den eksisterende forskning.

Hvis man ser på den bredere andel af respondenter, dvs. også dem der ikke selv har foretaget en genealogisk DNA-test, så svarer 1/3-del af respondenterne, at de

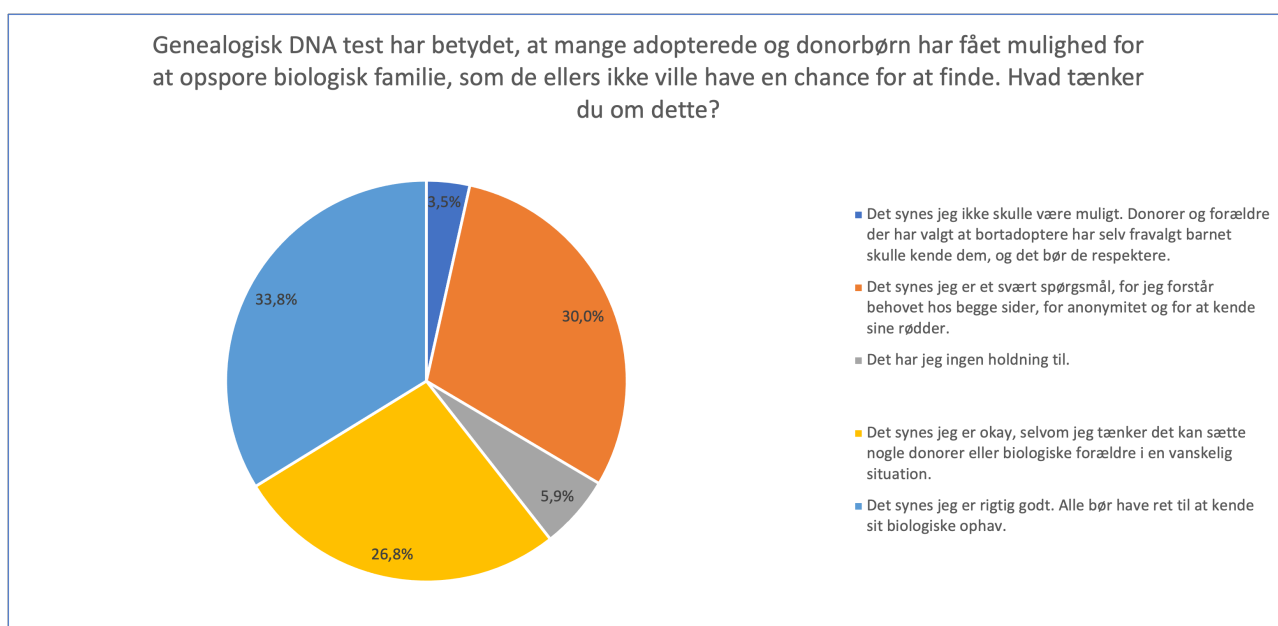
¹⁴⁰ Respondent 276E-71PM-1FQZ.

¹⁴¹ Respondent TTXW-MWXL-3EWD.

¹⁴² Pedersen, Anne Nim: "Brev fra Korea: Når fortiden banker på", Jyllands Posten, Sektion 1, side 5, 27. april 2003,

synes det er rigtig godt adopterede har fået denne mulighed for at finde deres biologiske ophav, da alle har ret til at kende dette. En næsten lige så stor andel af respondenterne udtrykker dog en grad af noget sympati med de adopterede, men mener samtidig spørgsmålet er fyldt med kompleksiteter.

Denne interesse blandt adopterede kommer yderligere til udtryk gennem mange af de TV-programmer, som tidligere omtalt. Metoden giver også anledning til at se på den generelle holdning til genforening mellem adopterede og donorbørn til deres biologiske ophav.

Modstanden mod dette er lille, men alligevel tilstede. Blot 3,5 pct mener ikke det skulle være muligt for adopterede og donorbørn at kunne gå udenom lovgivningen, som har til hensigt at beskytte donorer og biologiske forældre, som har fravalgt sit barn af respektive årsager, og på denne måde skaffe sig oplysninger om deres ophav. 26,8 pct mener, at det er i orden disse grupper anvender denne nye teknologi, på trods af resultatet kan sætte enten donor eller biologiske forældre i en vanskelig situation. Der er således overvejende opbakning i befolkningen, hvis man tager udgangspunkt i denne undersøgelse, til de adopterede og donorbørnene kan få lov at få kendskab til deres eget ophav.

Spørgsmålet om TV-programmer som eksempelvis Sporløs, der har været vist med nye sæsoner på DR TV i en årrække, kan have medvirket til forståelsen for især adopteredes behov for at finde biologisk ophav? Det giver denne undersøgelse ikke svar på, men programmer af denne karakter er ikke blot populære herhjemme, men også i udlandet. USA, Storbritannien og Australien har en lignende programserie med titlen: "Long Lost Family", men hvor programmet også anvender genealogisk DNA-slægtsforskning til at finde den ønskede person. I USA er programmet: "Finding Your Roots" med Henry Louis Gates jr. i værtsrollen, hvor han guider kendisser igennem deres slægtshistorie, også med brug af genealogisk DNA-slægtsforskning som en af metoder, meget populær. Disse programmer er lette at finde på Youtube, som mange danskere kan dermed også have set disse programmer, og have fattet interesse for teknologien.

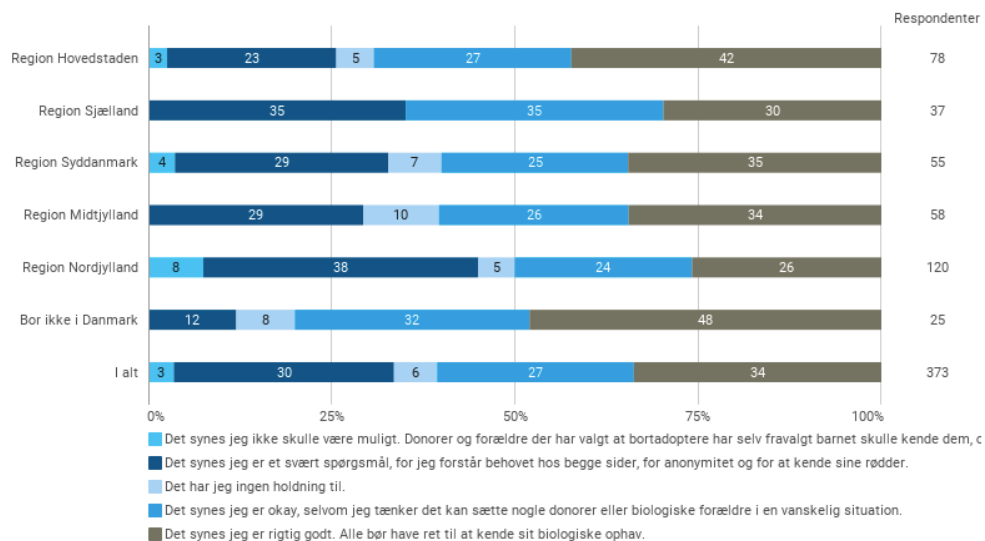
I maj 2022 viste DR også serien: "Min hemmelige familie"¹⁴³, hvor programmet følger en gruppe unge kvinder, som alle er donorbørn, i jagten på deres fædre ophav. Ligesom for mange adopterede, oplever disse også det svært at få oplysninger om deres donorfædre. Ingen af dem opnår i programserien at identificere deres biologiske far, men én opdager at have over 100 halvsøskende.

Programmet kan have medvirket til en større forståelse og accept hos den brede befolkning, for disse donorbørns behov. Et behov, som muligvis ikke er blevet overvejet ved donorlovens oprindelige tilblivelse.

¹⁴³ DR.TV, "Min hemmelige familie", https://www.dr.dk/drtv/serie/min-hemmelige-familie_312754, set 14. november 2022.

Genealogisk DNA test har betydet, at mange adopterede og donorbørn har fået mulighed for at opspore biologisk familie, som de ellers ikke ville have en chance for at finde. Hvad tænker du om dette?

Krydset med: Geografi

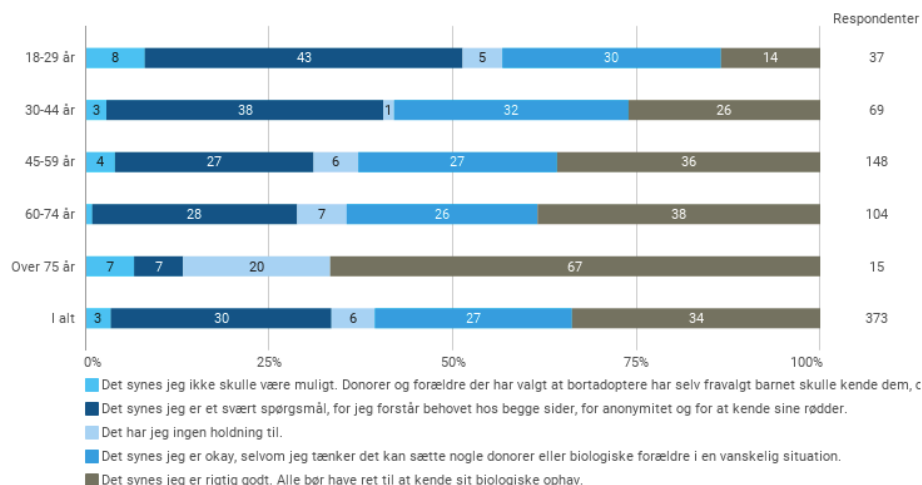
Hvis man ser på tilslutningen i undersøgelsen til spørgsmålet, om donorbørn og adopterede skal have muligheden til at finde biologisk ophav, så er tilslutningen størst i Region Hovedstaden (42 pct), mens den er mindst i Region Nordjylland (26 pct). Generelt set er indbyggere i Region Hovedstadsområdet typisk anset for at være væsentligt hurtigere til at acceptere nye ting, mens indbyggere i Region Nordjylland traditionelt er lidt mere konservative, når det kommer sig til nyt og moderne. Dette kan naturligvis have indflydelse på, at netop Region Hovedstaden har den større andel i tilslutningen til disse to gruppers behov for at finde sit ophav.

Interessant er det dog, at den største tilslutning til adopterede og donorbørns ønske om at finde biologisk ophav via genealogisk DNA-slægtsforskning, findes hos den ældste gruppe af respondenterne, hvor hele 87 pct svarer at de synes det er godt de har denne mulighed, da alle har ret til at kende sit biologisk ophav, eller bakker op om muligheden anerkendende det kan sætte nogle biologiske forældre i en vanskelig situation. Gruppen af respondenter med størst modstand imod denne metode findes hos den yngste gruppe af respondenter, hvor blot 34 pct giver samme svar som den ældste gruppe. Den yngste gruppe af respondenter er også gruppen med den største andel (8 pct) der er direkte imod metoden, ligesom de også udgør den største andel (43 pct) svarer, at de synes det er et svært spørgsmål på grund af

behovet for anonymitet. Et svar som blot 7 pct af den ældste gruppe af respondenterne har givet.

Genealogisk DNA test har betydet, at mange adopterede og donorbørn har fået mulighed for at opspore biologisk familie, som de ellers ikke ville have en chance for at finde. Hvad tænker du om dette?

Krydset med: Alder

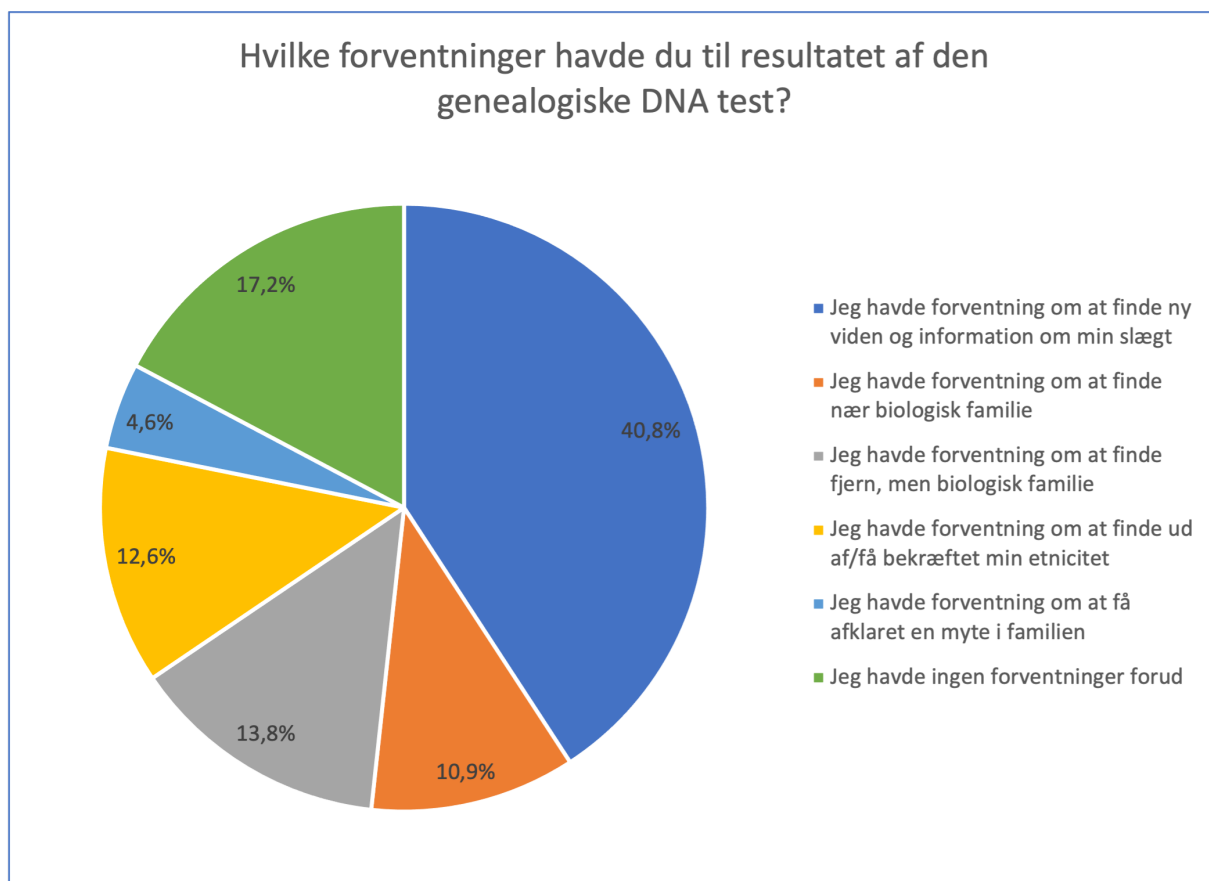
Generelt stiger tilslutningen til opfyldelse af behovet for at finde ophav, jo ældre respondenterne bliver. På baggrund af den indsamlede empiri, er det vanskeligt at give en endelig konklusion på hvad forklaring kan være. En mulig forklaring kan være, at der blandt den ældre generation er nogen, som måske selv er opvokset i en adoptionssituation, eller måske en af deres forældre eller pårørende er, har aldrig haft denne mulighed da de var unge. De var overladt til et system, hvor deres biologiske oprindelse var hemmeligt-stemplede af myndighederne da de nåede op i en alder, hvor ønsket var brændende og overskuddet til at følge sporene var der. Nu er nogle af dem måske nået en alder, hvor de har stillet sig tilfredse med aldrig at få svarene på de spørgsmål de havde, og vælger nu i stedet at leve i nuet med den familie de har omkring sig i dag.

15 Forventninger versus resultat

Efter at have set på motivationerne for at foretage genealogisk DNA-slægtsforskning, er spørgsmålet, om forventningerne så også står mål med resultaterne?

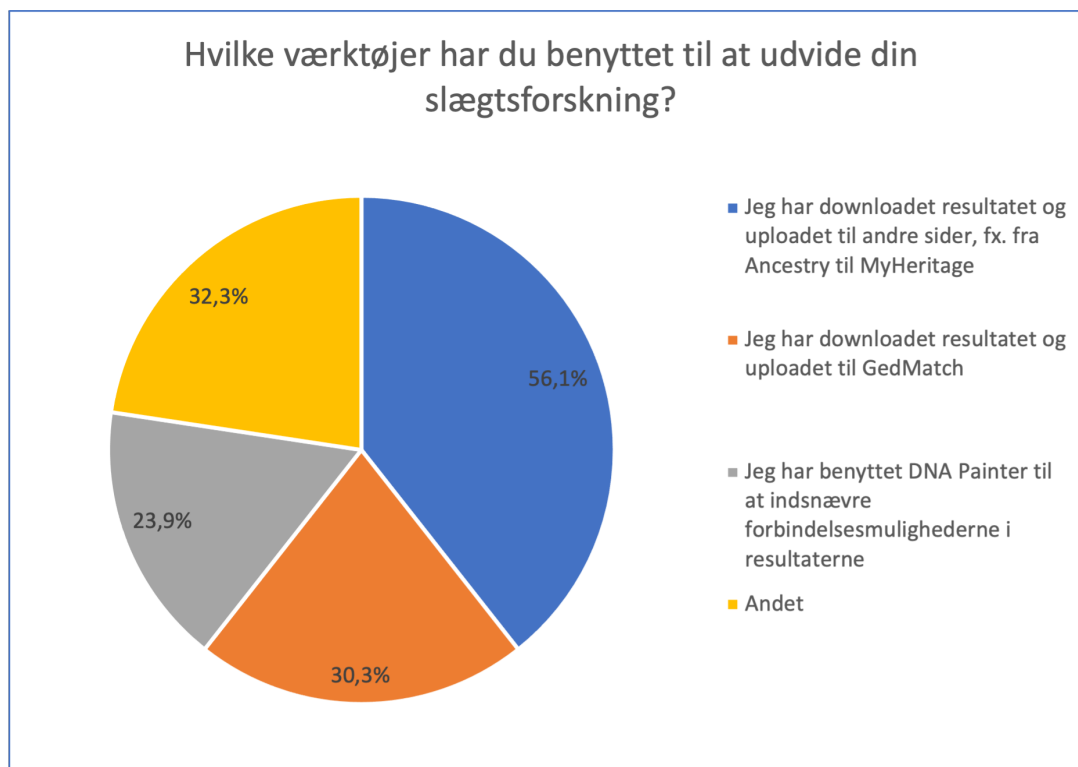
15.1 Forventninger til den genealogiske DNA-test

I spørgeskemaet blev respondenterne spurgt ind til, hvilke forventninger de havde til den genealogiske DNA-test. 174 respondenter besvarede spørgsmålet. Her står det tydeligt, at majoriteten med 40,8 pct havde en forventning om at finde ny viden og information om sin slægt. Dette vil med stor sandsynlighed være respondenter, som allerede i forvejen har foretaget traditionel slægtsforskning, men nu ønsker at afprøve den nye metode til at finde ny information.

Ny viden og information om slægten, som allerede kendes, kan både være information om slægtinge man har overset i sin traditionelle research, men kan også være metoden kan blive en genvej til information om erhverv, bopæl mv. på forfædre.

Hvis man sammenholder denne gruppe med den andel af respondenter, som har svaret de havde en forventning om at finde fjern, men biologisk familie, udgør disse tilsammen 54,6 pct af respondenterne.

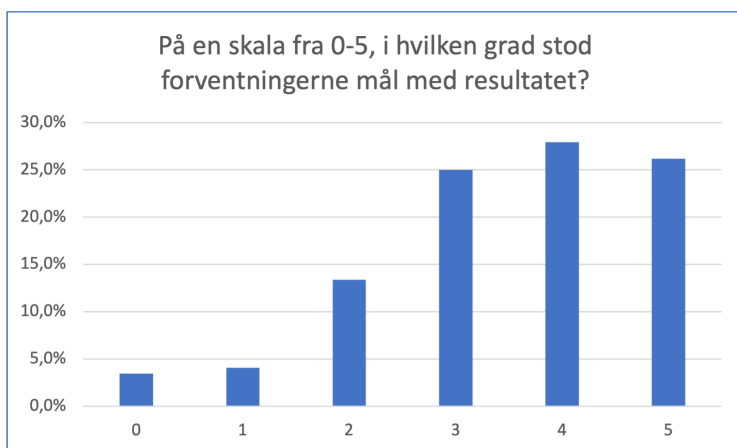

Spørgsmålet viser, at der er gjort anvendelse af mange af de værktøjer der er til rådighed til at finde det der søges efter. Især muligheden for at uploade sit testresultat til en anden udbyder, for der igennem at udvide mængden af matches.

30,3 pct af respondenterne i dette spørgsmål har uploadet resultatet til GedMatch. Med tanke på, at mange (især amerikanere) har en vis skepsis overfor denne tredjeparts udbyder på baggrund af FBI's anvendelse af databasen til kriminalitetsefterforskning, så er det alligevel et stort antal. Om dette kan skyldes uvidenhed om FBI's anvendelse af databasen, eller om det i højere grad hænger sammen med den store tillid danskere generelt har til myndighederne, om er blandet med ønsket om at kunne bidrage til opklaring af alvorlig kriminalitet, eller om det blot er ønsket om at få indblik i hvilke ekstra, matches og øvrige features GedMatch kan bidrage med til respondenternes resultater, er ikke klart.

En mindre andel af respondenterne har gjort anvendelse af tredjepartsudbyderen DNA Painter. Denne udbyder af genealogisk DNA-redskaber tilbyder ikke selv genealogisk DNA-test, men alene en række af redskaber til analysering værktøjer til dybere analyse af resultat fra testudbydere. En af de meget anvendte redskaber er: "Shared cM Tool", som også er illustreret tidligere.

15.2 Forventninger versus resultat

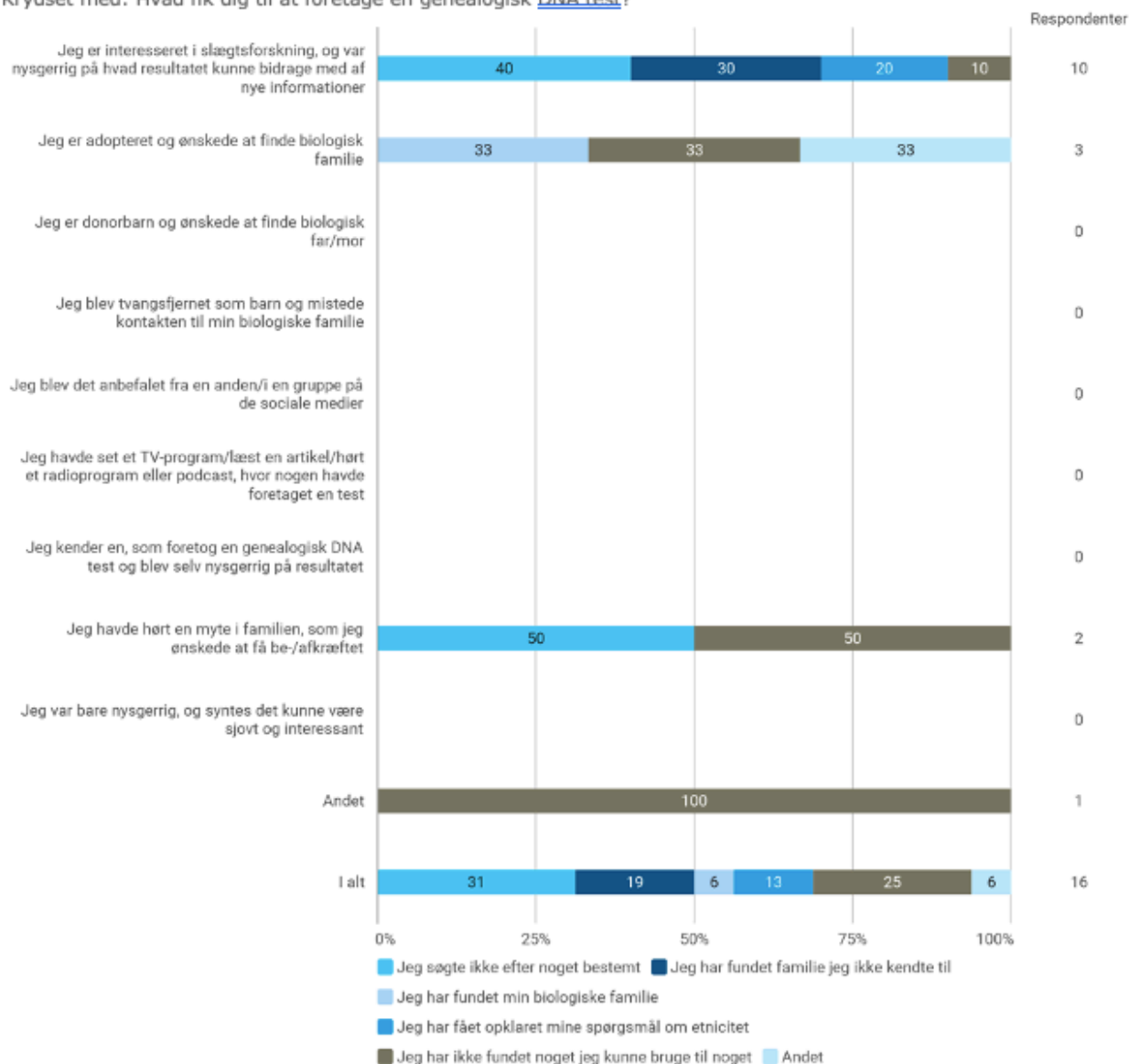
Spørgeundersøgelsen viser, der har været god afstemning mellem forventninger og resultat. Således giver 79,1 pct tre eller derover på en skala fra 1-5, men omkring 1/5-del af respondenterne har alligevel ikke oplevet at få det ud af testen, som de havde håbet

på. Om det skyldes forventningerne har været for høje og urealistiske, eller om det kan have været forventningerne om omgående at finde nære slægtinge, måske biologiske forældre eller søskende, står ikke klart.

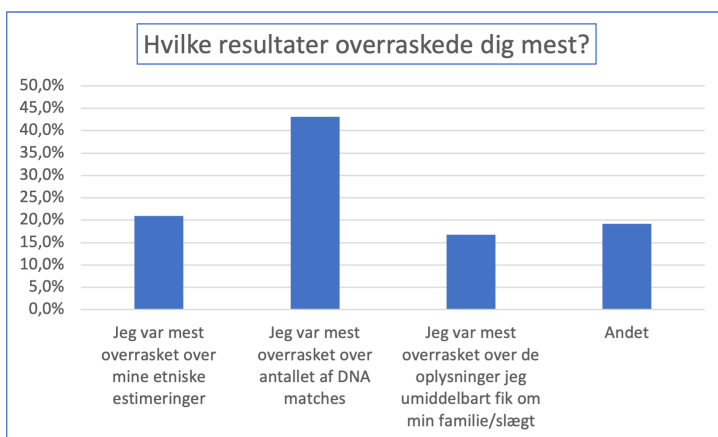
Ved at kombinere spørgsmålet med om det er lykkedes at finde hvad de søgte, med spørgsmålet om deres motivation for at foretage en genealogisk DNA-test, fremgår det at 44 pct har lykkedes i med at finde eller få svar på det de søgte. På trods af den genealogiske DNA-slægtsforskningsmetode stadig er relativt ny, og at andelen af verdens borgere er testet, så er det alligevel nok til at kunne hjælpe en stor gruppe af borgere der har et konkret formål med testen, at finde det søgte. Svar, som måske ikke havde kunne findes på anden vis.

I hvilken grad er det lykkedes for dig, at finde hvad du søgte?

Krydset med: Hvad fik dig til at foretage en genealogisk DNA test?

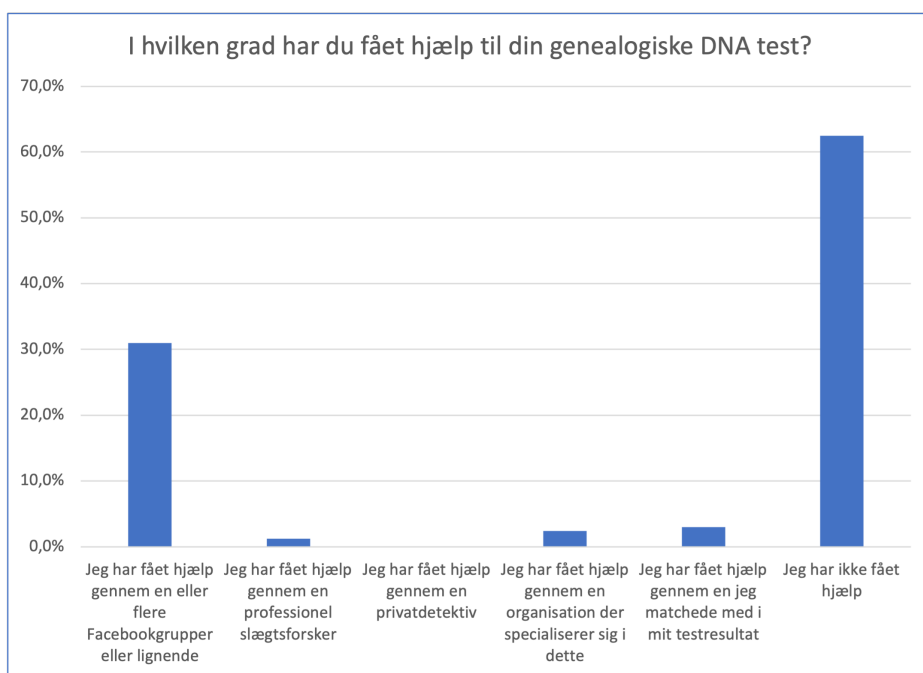
I spørgsmålet over, hvilke resultater der overraskede respondenterne mest (figur 16), har 167 af respondenterne besvaret spørgsmålet. Her har 43,1 pct af respondenterne svaret, at antallet af DNA matches, har overrasket mest. For mange der

gennemfører genealogiske DNA-tests, vil antallet af matches ofte måles i tusinde, hvilket kan overraske mange. Den største andel af disse vil dog være meget fjerne slægtninge, som i det engelske slægtsforskningssystem betegnes som '*4th-6th cousins*'. Det er slægtninge, vi ikke på dansk har et nærmere begreb for, end begrebet: "*Aner*", som også tidligere er beskrevet.

16 Respondenternes erfaringer med assistance til slægtsforskningen hos arkiverne

I spørgeskemaet er respondenterne blevet spurgt ind til, hvilken form for assistance de har opsøgt, og hvilke erfaringer de har gjort sig med disse.

På spørgsmålet om hvilken grad respondenterne har opsøgt hjælp til sit genealogiske DNA-testresultat, har 168 respondenter besvaret spørgsmålet. Af disse har 62,5 pct af respondenterne ikke opsøgt nogen form for hjælp, men har klaret opgaven alene. Her vil

det naturligvis også være af betydning, hvad de søgte efter af svar. Jo enklere svar, jo lettere vil det være for respondenterne at analysere resultaterne selv, mens mere komplekse svar, som at finde frem til en nær biologisk slægtning gennem matches fra fjernere slægtninge, kræver en større indsats og viden om resultaterne og hvordan de kan bruges til formålet. Den næststørste gruppe på 31 pct (52 respondenter) har opsøgt hjælp via sociale medier, eksempelvis diverse Facebookgrupper.

En mindre andel af respondenterne har opsøgt assistance fra andre sider. Fire respondenter (2,4 pct) har søgt assistance fra en organisation, som specialiserer sig i dette. Dette kan eksempelvis være en organisation, som 325Kamra, men også udbydere har i flere tilfælde en hotline der tilbyder hjælp. Samme antal har fået hjælp fra et match i deres testresultat. Blot 2 respondenter, svarende til 1,2 pct, har været i kontakt med en professionel slægtsforsker. Det kan måske hænge sammen med prisen på en professionel slægtsforsker kan være vanskelig at gennemskue på

forhånd, da ydelsen oftest er timebaseret og det kan være vanskeligt at forudsige hvor mange timer vedkommende kommer til at måtte bruge på opgaven, og prisen potentielt derfor kan blive høj, hvilket kan afholde nogle fra at benytte denne metode. Samme gælder for brug af privatdetektiv, hvilket også er en metode der er mindre tradition for at anvende i Danmark.

169 respondenter har svaret på spørgsmålet, om de har søgt hjælp til processen hos det lokalhistoriske arkiv. Heraf har 89,9 pct svaret, at de ikke har søgt om hjælp hos det lokalhistoriske arkiv. Kun godt 10 pct har svaret ja til dette spørgsmål. Det kan dog ikke

siges, om respondenterne har søgt hjælp hos Rigsarkivet.

Ønsket om bistand fra arkiverne er størst i Region Midtjylland, hvor 20 pct af respondenterne har svaret, at de har opsøgt arkiverne, mens ingen i Region Sjælland har gjort brug af arkiverne. Respondenterne i Region Nordjylland (14 pct) og Region Hovedstaden (12 pct) af dem som næstmest har rettet henvendelse til deres lokalhistoriske arkiv om bistand til processen. Om årsagen til en så vidt større andel af respondenterne i Region Midtjylland har rettet henvendelse til arkiverne kan hænge sammen med, at Rigsarkivet har en afdeling i Viborg, og kan have forvekslet dette, eller ikke kender forskellen, vides dog ikke.

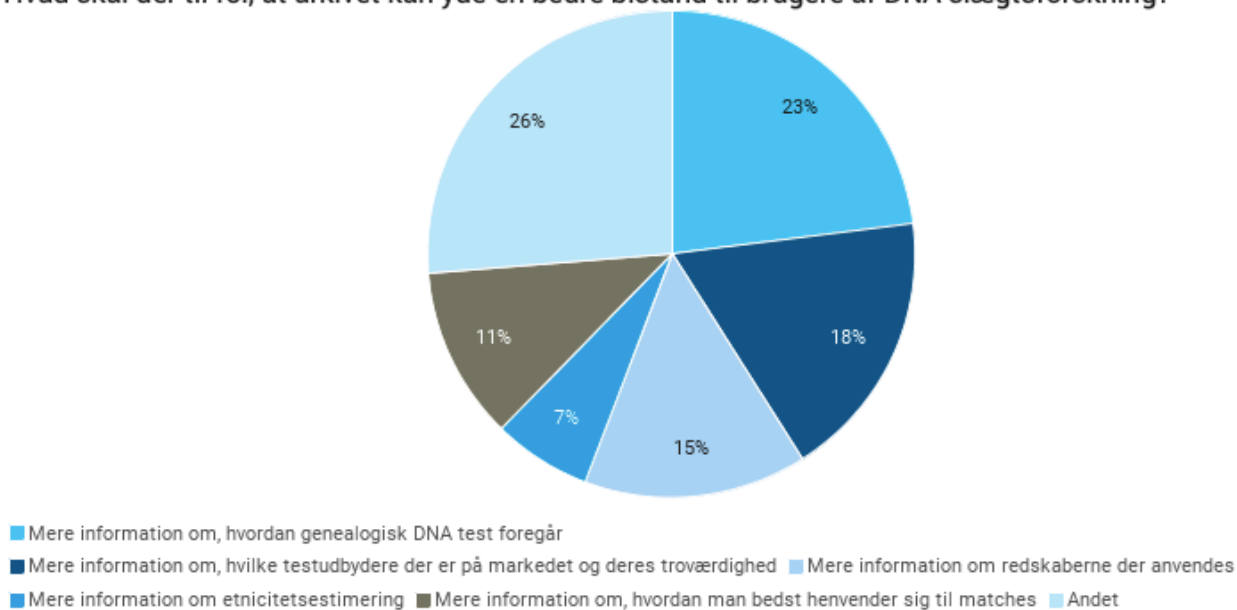
Det er kun 10 pct af dem, der har søgt om hjælp hos arkiverne, som også har forsøgt genealogisk DNA-slægtsforskning. 71 pct af respondenterne, der har prøvet genealogisk DNA-slægtsforskning, har kun i mindre eller ingen grad oplevet, at arkiverne har kunne hjælpe dem på vej.

17 Arkivernes perspektiv på genealogisk DNA-slægtsforskning

17.1 Arkivernes omfang af henvendelser vedrørende genealogisk DNA-slægtsforskning

Omfanget af henvendelser til arkiverne angående assistance til genealogisk DNA-slægtsforskning er (stadig) meget lille. Blot 24 pct af arkiverne svarer i spørgeskemaet, at de sjældnere end en gang om ugen eller måneden, oplever henvendelser om emnet. Til sammenligning oplever 42 pct at få henvendelser om traditionel slægtsforskning flere gange om ugen, heraf 6 pct dagligt. At andelen af brugere, som henvender sig med ønske om assistance til genealogisk slægtsforskning er begrænset, stemmer godt overens med, at 100 pct af arkiverne svarer, at de ingen ansatte har med special eller god indsigt i metoden med genealogisk DNA-slægtsforskning. Der er dermed ikke megen hjælp at hente hos arkiverne, hvis man ønsker at prøve denne metode af. Brugerne er således overladt til selv at finde vej igennem denne komplicerede type for slægtsforskning. Det er ikke fordi arkiverne ikke kender til udbydere af genealogisk DNA-slægtsforskning. Hele 94 pct af respondenterne fra arkiverne angiver, at de kender til de tidligere nævnte udbydere, hvoraf Ancestry.com og MyHeritage.com er de mest kendte. Sidst nævnt i største grad. Der er heller ikke megen interesse for at kunne bistå brugere i at kunne hjælpe dem med genealogisk DNA-slægtsforskning, hvilket kan antages også at hænge sammen med arkivernes ressourcer på området. Hele 85 pct har svaret, at de har ingen eller meget lille interesse i dette. Blot 3 pct har udtrykt stort ønske om at kunne hjælpe. Det tyder på, at for at kunne hjælpe, er der et ønske om at kende mere til hvad genealogisk DNA-slægtsforskning er og hvordan det foregår.

Hvad skal der til for, at arkivet kan yde en bedre bistand til brugere af DNA slægtsforskning?

Viden er således én af bremseklodserne for arkiverne måtte udvise interesse for området, men eftersom andelen der har udtrykt ønske om at kunne assistere i denne type af slægtsforskning er meget lille, er dette næppe forklaringen på, hvorfor arkiverne ikke allerede har åbnet sig op overfor denne metode. Forklaringen skal som tidligere nævnt antageligvis findes i manglen på ressourcer på området.

Med dette skriv ønskes der også at kunne bidrage med den ønskede viden. De i ovenstående diagram nævnte områder der ønskes viden omkring, er efter bedste evne forsøgt at give et indblik i, uden at forvente nogen skal blive eksperter på området på denne baggrund.

Kommentarerne fra respondenterne i undersøgelsen blandt arkiverne af dem, som har svaret: "Andet" til ovenstående spørgsmål i diagrammet, udtrykker også stor skepsis eller generel afstandtagen fra genealogisk DNA-slægtsforskning:

- [Jeg vil under ingen omstændighed anbefale nogen at udlevere deres dna til en privat virksomhed.](#)¹⁴⁴

¹⁴⁴ Respondent Z4GQ-A9H5-MEWZ.

- Spørgsmålet tager som udgangspunkt at arkivet skal det. Men hvorfor? hvilke dele skal vi som arkiv hjælpe med?¹⁴⁵
- Svært at besvare, når vi aldrig har oplevet at få en forespørgsel på emnet.¹⁴⁶
- Det nødvendiggøre, at vi modtager og bevare biodata fra den kommunale myndighed. Det gør vi så vidt vides ikke.¹⁴⁷
- Jeg mener ikke det er arkivets opgave at hjælpe med DNA.¹⁴⁸
- Vi mener ikke, der er vores opgave.¹⁴⁹
- Alt ovenstående. Vi får ikke spm til emnet og har reelt ikke arbejdet med spørgsmålet, da behovet ikke er der.¹⁵⁰
- at der er behov og interesse fra brugerne og at vi har materiale i arkivet, der kan hjælpe dem.¹⁵¹
- Det er ikke en prioriteret opgave i arkivet p.t.¹⁵²
- Information om hvad det har med vores lille bitte kommunearkiv at gøre. Vi ligger ikke inde med informationer om DNA, så jeg har svært ved at se hvad arkivet ville kunne gøre for borgeren. Desuden går vores arkivalier kun tilbage til kommunesammenlægningen i 1970, så der er ikke mange oplysninger om andre borgere som man vil kunne få adgang til (tilgængelighedsfristen er 75 år).¹⁵³

¹⁴⁵ Respondent 5Q3K-DA8P-TTQU.

¹⁴⁶ Respondent W329-Z5Z2-KEYV.

¹⁴⁷ Respondent L3XN-VAN3-XENY.

¹⁴⁸ Respondent 999S-L7ZP-KFYH.

¹⁴⁹ Respondent D9D1-JYZ5-MWWY.

¹⁵⁰ Respondent CLKF-7WHJ-TXQC.

¹⁵¹ Respondent TRKW-XCDT-KEYY.

¹⁵² Respondent 2LPL-8URP-VSQV.

¹⁵³ Respondent FJKH-5TF6-MFYC.

- Mere information om hvad kommunearkiverne kan hjælpe med - jeg har svært ved at se sammenhængen.¹⁵⁴
- Arkivet er udelukkende et §7 arkiv og privat DNA forskning er ikke relevant her.¹⁵⁵

Flere af respondenterne gør i ovenstående kommentarer opmærksom på, at de ikke ser det som en opgave for arkiverne. Også på grund af mange af dem ikke har det materiale der ønskes i deres beholdning, hvilket er en plausibel begrundelse.

Megen traditionel slægtsforskning foregår via ressourcer fra records i Rigsarkivets beholdning. Da Rigsarkivet kun har fysiske rammer få steder i landet, kan det blive lang afstand for nogle. Heldigvis giver onlineadgangen mulighed for, at man som bruger kan sidde hjemme og foretage sin slægtsforskning, men der er stadig grupper for hvem dette vanskeliggøres af manglen på erfaring med de digitale medier. Ligeledes er der grupper, som foretrækker at mødes fysisk for sammen at bistå hinanden i arbejdet. Meget af dette foregår i de lokale arkivinstitutioner. Respondenternes besvarelser i ovenstående indikerer, at arkiverne ikke synes at have ressourcer til at åbne op for metoden med genealogisk DNA-slægtsforskning, også kan lukkes ind i arkivernes regi.

For yderligere at undersøge, hvilke tanker medarbejdere på arkiver har omkring genealogisk DNA-slægtsforskning, foretog jeg opslag i Facebookgrupperne: "Archivists Think Tank"¹⁵⁶ og "Arkivfaglig Forum"¹⁵⁷, som er grupper for arkivarer hvor de diskuterer faglige emner, samt bistår hinanden med hjælp til bedste praksis i specifikke sager. Den førstnævnte er international, mens sidstnævnte henvender sig til arkivarer i Norden. Her spurgte jeg, om nogle af dem selv eller kendte til arkiver, som ydede hjælp til genealogisk DNA-slægtsforskning, og hvilke problematikker de fagligt

¹⁵⁴ Respondent 22NW-HQHN-V9QC.

¹⁵⁵ Respondent 3AZW-5PP5-TFWH.

¹⁵⁶ Bilag 3.

¹⁵⁷ Bilag 4.

havde om emnet. Nogle af disse problematikker, eller bekymringer som jeg vælger at kalde dem, vil jeg gennemgå herefter følgende.

17.2 Opbevaring af data

Et af bekymringerne der er med genealogisk DNA-slægtsforskning, set fra et arkivperspektiv er spørgsmålet om hvordan de biometriske data opbevares. Dvs. hvad er sikkerheden på dette område.

Præcist hvordan dataene opbevares, fremgår ikke af udbydernes hjemmesider, men ved at læse udbydernes "Privacy Statement" eller: "Privatlivspolitik", som man vil betegne det på dansk, kan man få indblik i hvilke oplysninger der opbevares. Den manglende konkrete viden om, hvordan data opbevares, kan helt sikkert skabe bekymring, set fra et arkivperspektiv.

17.3 Metadata

Hvilke metadata indsamler udbyderne fra brugerne. Ligesom med oplysningerne om udbydernes opbevaring af data, så kan oplysningerne findes i de respektive udbyderes privatlivspolitikker.

Det bliver for omfattende at nævne dem alle, men det er de typisk identificerende oplysninger, men kan også være profilbillede, såfremt brugeren har uploadet et sådan. Ligeledes kan det være oplysninger som fakturaoplysninger og kreditkortoplysninger. Har brugeren anvendt et tredjepartslogin, eksempelvis Facebook, Google eller Apple, vil oplysninger hentet herfra også gemmes. Samme gælder for oplysninger der er identificerende for DNA-test der er indleveret til udbyder. Data om brug af computer og operativsystem, browser med videre er også metadata der indsamles om brugerne.

En anden bekymring er også, hvor længe metadata skal have lov at følge dataene? Her må det vel antages, at så længe brugeren opretholder sin konto hos udbyderne, vil disse have behov for at opbevare metadata om brugeren. Nogle oplysninger er udbyderne juridisk forpligtigede til at gemme i en vis tidsperiode, selvom brugeren måtte anmode om at få sin konto og oplysninger slettet.

17.4 Retten til privatliv

Ved at foretage genealogisk DNA-slægtsforskning, deler brugeren en meget privat information med udbyderne af disse. Information om brugerens slægtsmæssige relationer. Mange brugere overvejer muligvis ikke, at når de foretager disse tests, videregiver de ikke blot egne informationer, men også informationer om alle de er relaterede til slægtsmæssigt i bredest mulige forstand. Det er således alle efterkommere af forfædre, som levede for hundredvis, ja tusindvis, af år siden. Man videregiver således informationer om tusindvis, eller måske endda millioner af mennesker, som man ikke kender til. Personer man i et vist omfang er interesseret i personligt at identificere i sin private slægtsforskning, og på baggrund af dette at danne sit personlige stamtræ. Brugeren af genealogisk DNA-test påtager sig, måske mere eller mindre ubevidst, et stort juridisk ansvar på vegne af alle vedkommende på nogen vis er beslægtet med.

Lektor i Sundhedsjura ved Syddansk Universitet, Kent Kristensen, beretter i en dokumentar på DR, at med hensyn til etiske problemstillinger i forhold til kriminologisk efterforskning, så krydser det grænsen for individets ret til privatliv. Han argumenterer:

*"Når vi vælger at udrede det på den her måde, hvor vi går via slægtstræet, så er der rigtig mange, hvor dén kontakt er uvedkommende. Fordi de ikke er knyttet til gerningsstedet. De har ikke været der; De er ikke relateret til det, men de bliver alle sammen en del af sagen."*¹⁵⁸

Man kan dog også anskue det således, at myndighederne allerede har informationerne om borgernes slægtsmæssige relationer i form af ministerialbøger med registrering af fødsler, dåb, konfirmationer mv. Disse oplysninger anvendes også af de offentlige myndigheder, når et par ønsker at indgå ægteskab, hvor myndighederne kontrollerer om der er nære slægtsforbindelser mellem de to parter, inden ægteskabsbevilling udstedes.

¹⁵⁸ "Kriminelt: Jeg kan finde drabsmændene", DR.TV, 6. oktober 2022, minuttal: 19:37-20:09.

Med indførelsen af GDPR-lovgivningen er lovgivningen om opbevaring af identitetsgivende oplysninger også blevet så stramme, at selv arkiver der i Danmark ikke er omfattet af arkivloven, har vanskeligt ved at må indsamle og opbevare records, som kan være identitetsgivende. Det kan eksempelvis være fotografier, breve, medlemslister fra foreninger m.v.

17.5 Anvendelse af DNA-tests til forskning

I forskningsøjemed deler udbyderne kun DNA-data i anonymiseret form, så dataene ikke er identificerbare. Det er vanskeligt at sige hvilke typer af forskning dataene anvendes til, da det er svært at forudsige hvilke forskningsprojekter der måtte opstå. Dog er forskning oftest relateret til medicinsk forskning. Ét af de forskningsprojekter der pågår, baseret på DNA, er såkaldt: "Personalized Medicine" (PM). Det bør her understreges, at denne type forskning foregår i USA. Medicinsk forskning i dansk kontekst vil formodentligt i stedet baseres på sundhedsstyrelsens patientjournaler. Baggrunden for forskningen i USA er, at traditionel medicin er baseret på en metode der kaldes: "One-Size-Fits-All", men denne tilgang kan have store bivirkninger for nogle patienter. Tanken med PM er udvikling af medicin baseret på DNA-sammensætning, så man kan fjerne indhold i medicinen der giver patienten bivirkninger ved anvendelsen.¹⁵⁹

I et arkivfagligt perspektiv er bekymringen, hvilke data der følger med, i hvilken grad de er identificerende, hvor længe og hvordan de medfølgende data gemmes.

I forskningsrelation er alle data anonymiserede, og traditionelt destrueres alle på nogen måder identificerende data efter et videnskabeligt forskningsprojekt er afsluttet. Tidsomfanget dataene opbevares, afhænger således af hvor længe et givent forskningsprojekt løber. Det kan derfor være vanskeligt at fastsætte en specifik tidsramme.

¹⁵⁹ Mathur, Sunhil og Sutton, Joseph: "Personalized medicine could transform healthcare", *Biomed Rep.*, 2017, Jul;7(1):3-5, Epub 2. Juni 2017, DOI: 10.3892/br.2017.922, PMID: 28685051; PMCID: PMC5392710, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5492710/>, set 2. December 2022.

17.6 Udbydernes salg af data

En af bekymringerne hos mange arkivarer er salg, eller muligt salg, af data til tredjepart. Af udbydernes privatlivspolitikker, understreger samtlige af 'The Big Five' udbydere, med undtagelse af FTDNA.com, at de ikke sælger nogle data til tredjepart, ligesom de heller ikke frivilligt deler nogle informationer med hverken myndigheder, forsikringselskaber, arbejdsgivere eller andre, som nu eller i fremtiden måtte kunne have interesse i oplysningerne. Ikke uden en direkte retskendelse i individuelle sager, vil de videregive oplysningerne, og selv i disse tilfælde, vil de søge at anonymisere dataene så meget det er muligt.

FTDNA vedkender sig som den eneste at videregive oplysninger til brug for kriminologisk efterforskning og genetisk forskning.

I førstnævnte tilfælde, har FTDNA oprettet en konto med begrænset adgang for efterforskningsmyndighederne (IGGM – Investigative Genetic Genealogy Matching). Hertil kan den udøvende lovmyndighed uploade deres DNA-profil på en gerningsmand til mord, seksuelle overgreb, eller på en ukendt afdød de ikke kan identificere på anden vis. Kun i disse tilfælde kan myndigheden få adgang til data, og oplysninger om identitet på en bruger gives kun, såfremt der er en klar match mellem brugeren og pågældende myndighederne efterforsker. Brugeren har mulighed for at meddele FTDNA, at deres data ikke må anvendes til brug for IGGM.¹⁶⁰

I sidstnævnte tilfælde, skal brugeren have accepteret data gemmes i en pool af genetisk data. Såfremt det vurderes at brugerens data vil være brugbar i en specifik genetisk forskningsundersøgelse, skal FTDNA kontakte brugeren og præsentere forskningsprojektet, hvor brugeren så har retten til at godkende eller afslå anvendelsen af ens data i den givne sammenhæng.¹⁶¹

¹⁶⁰ FamilyTreeDNA Privacy Statement, "How FamilyTreeDNA shares your information", pkt. 5, E, <https://www.familytreedna.com/legal/privacy-statement>, set 30 november 2022.

¹⁶¹ FamilyTreeDNA Privacy Statement, "Using information for research with your consent", pkt 6.A.

Alle selskaberne oplyser dog i deres privatlivspolitikker, at hvis brugeren selv videregiver data, ved at uploade dem til tredjepart, kan selskaberne ikke garantere for samme sikkerhed omkring dataene, som de selv yder, da disse tredjepartsselskaber kan have andre retningslinjer og etikker. Dette må anses som et forståeligt forbehold, at selskaberne ikke kan anklages, hvis brugeren selv har videregivet oplysningerne og derigennem mistet kontrollen over sine data.

17.7 Anvendelse af data til kriminologisk efterforskning

En af bekymringerne hos arkivarer, er anvendelsen af genealogisk DNA-slægtsforskning til kriminologisk efterforskning. Denne bekymring hænger tæt sammen med bekymringen om retten til privatliv.

I 2020 indledte Rigspolitiet en undersøgelse af internationale erfaringer med henblik på vurdering om også dansk politi skal benytte metoden til at opklare såkaldte 'kolde sager'.¹⁶² Den 20. juni 2022 oprettede en gruppe efterforskere et borgerforslag,¹⁶³ der søger befolkningens opbakning til politiets adgang til at benytte denne nye metode. Der har været stor opbakning til Borgerforslaget, men næppe alle tænker alle konsekvenserne af tilladelsen til anvendelse af metoden helt igennem.

Spørgsmålet er meget etisk vanskeligt, og det må i sidste ende bero på en politisk afgørelse, som afvejer fordele, ulemper, omkostninger, udbytte og konsekvenser.

17.8 Sletning af data

En af de bekymringer, som arkivarer også giver udtryk for, er om dataene de har indsamlet, kan kræves slettet igen? Her vil det igen være nødvendigt at se på udbydernes 'Privacy Policy'.

¹⁶² Kristensen, Kim: "Politiet overvejer ny DNA-teknologi", Solidaritet.dk, 12. februar 2020, <https://solidaritet.dk/politiet-overvejer-ny-dna-teknologi/>, set 17. august 2022.

¹⁶³ "Dansk Politi skal kunne bruge genetisk slægtsforskning i efterforskning af drab og grov personfarlig kriminalitet", Borgerforslag.dk, <https://www.borgerforslag.dk/se-og-stoet-forslag/?id=FT-11761>, set 17. august 2018.

Ancestry skriver, at man som bruger kan anmode om at få slettet sine data. Her skelnes mellem personoplysninger og genetisk data. Med hensyn til personoplysninger gør Ancestry det klart, at oplysninger man måtte have delt med andre brugere, eksempelvis ved at have delt stamtræ med andre brugere, kan de ikke slette. Her er brugeren nødsaget til selv at rette henvendelse til de brugere, som man har delt sine personoplysninger med. Med hensyn til genetisk data, kan brugeren anmode om at få slettet disse. Det inkluderer etnicitetsestimering, matches mv. Efter anmodning om sletning, skal dataene være slettede indenfor 30 dage. Hvis en bruger har givet tilladelse til, at data må anvendes til forskning, kan data ikke fjernes fra forskningsprojekter der er igangværende. Til gengæld vil data ikke kunne indgå i nye forskningsprojekter.¹⁶⁴

Ancestry opmærksom på, at laboratorier kan være underlagt lovgivning der kræver data opbevaret en vis årrække.¹⁶⁵ Der kan, som tidligere nævnt, være data udbydere og laboratorier er pålagt at gemme, på trods af en bruger har ønsket at få sine data slettet.

Også hos 23andMe er det muligt at anmode om at få slettet sine data. Processen er lidt enklere end hos Ancestry, selvom Ancestrys proces ikke umiddelbart kan betegnes som kompliceret. Hos 23andMe er det dog blot nogle 'buttons' der skal trykkes på. Hos 23andMe kan man således anmode om, at ens DNA-test destrueres. De gør i samme vending opmærksom på, at anmodningen ikke kan fortrydes.¹⁶⁶ 23andMe opdeler anmodningen om sletningen i flere grupperinger, hvor man skal tage stilling til de enkelte. Skulle man helt vælge at slette sin konto hos 23andMe, vil data der anvendes i forskningsøjemed, også blive fjernet. Her adskiller de sig således fra Ancestry.

¹⁶⁴ Privacy Policy, pkt. 10, <https://www.ancestry.com/c/legal/row-privacy-statement-da>, set 2. December 2022.

¹⁶⁵ Ibid.

¹⁶⁶ Your Privacy settings and control, <https://www.23andme.com/en-eu/legal/privacy/#your-privacy-controls>, set 2. December 2022.

Hos MyHeritage kan man få slettet alle oplysninger, herunder også DNA-data, ved at slette sin konto hos MyHeritage. Ønsker man derimod kun at få slettet sine DNA-data, herunder også selve prøven man har indsendt, kan man sende en mail til MyHeritage, som herefter destruerer DNA-testen.¹⁶⁷

FamilyTreeDNAs retningslinjer for sletning af data, er i det store og hele identiske med Ancestrys. Her handler om det om at kontakte deres kundeservice med anmodningen. Ligesom hos Ancestry kan data der anvendes i pågående forskning ikke slettes før forskningsprojektet er afsluttet, men dataene kan ikke anvendes i fremtidige forskningsprojekter.¹⁶⁸

Også hos LivingDNA er det muligt at anmode om at få slettet data, om end processen er lidt mere kompliceret end hos de øvrige udbydere. Desuden gør LivingDNA opmærksom på, at data vil kun blive slettet, såfremt de vurderer de ikke er relevante for dem at beholde, ligesom visse data kan være lovkrævet for dem at beholde.¹⁶⁹ LivingDNA er således den mest komplicerede blandt udbyderne at få slettet data hos.

GedMatch er ikke en udbyder af genealogiske DNA-tests, men eftersom mange brugere uploader sine data til sitet, er det også relevant at se på deres privatlivspolitik vedrørende muligheden for at få slettet data. Processen hos GedMatch er meget enkel. Her skal man blot logge på sin profil og under indstillinger klikke på slet.¹⁷⁰

Arkivernes bekymring for brugernes selvbestemmelse over egne data, er i vidt omfang ubegrundede, og vidner muligvis i højere grad om ingen har undersøgt sagen, men fordommene overfor de private udbydere har fået lov at leve.

¹⁶⁷ Privatlivspolitik, pkt. 6, <https://www.myheritage.dk/privacy-policy>, set 2. december 2022.

¹⁶⁸ Privacy Statement, pkt. 7F, <https://www.familytreedna.com/legal/privacy-statement>, set 2. December 2022.

¹⁶⁹ Privacy Statement, Appendix, <https://livingdna.com/eu/legal/Privacy-Policy>, set 2. December 2022.

¹⁷⁰ Privacy and Security, <https://www.gedmatch.com/privacy-security/>, set 2. December 2022.

18 Konklusion

Genealogisk DNA-slægtsforskning er en ny metode indenfor slægtsforskningen, som for alvor begyndte at indtage markedet i midten af 00'erne. Metoden bygger på at udvinde brugernes dna-profil fra spytpøver, og derefter matche resultatet med de øvrige brugere i udbydernes databaser.

Markedet har mange udbydere af genealogiske DNA-tests, men især fem fremhæves som særligt troværdige og benævnes typisk som "The Big Five". Der er dog stor forskel på disse fem udbydernes størrelse af databaser, og resultaterne kan derfor være meget varierede. Nogle af dem tilbyder også tests for andre områder, end udelukkende med henblik på slægtsforskning, ligesom nogle udbydere tilbyder mere detaljerede oplysninger, end andre.

18.1 Traditionelle slægtsforskeres perspektiv

Den genealogiske DNA-slægtsforskningsmetode er for mange traditionelle slægtsforskere en interessant udvikling, som kan stå på skuldrene af den oprindelige tilgang, der udelukkende følger papirsporet på slægten.

Metoden kan for traditionelle slægtsforskere åbne nye (gen)veje til at forbinde slægten med hinanden, og til at opdage nye grene af slægten, som man måske aldrig ville finde ad den traditionelle vej, eller måske blot hurtigere vil finde.

Slægtsforskning kan bidrage til, at man som individ kan opleve sig mere rodfastet, idet man kender til sit ophav og hvor slægten stammer fra. I hvert fald så langt som det er muligt at spore. Dette ses tydeligst hos efterkommere af udvandrere, hvor man har mistet kontakten til den del af slægten, der blev tilbage.

Motiverne for slægtsforskning kan være mange. Alt fra almen interesse i hvad den nye metode kan bidrage til i den traditionelle slægtsforskningsmetode, til religiøse årsager. Denne undersøgelse viser, at en gruppe også anvender metoden til at forsøge at afsløre gamle myter i slægten, som det traditionelle papirspor måske aldrig vil kunne gøre, hvilket gør metoden særligt interessant for denne gruppe.

Denne undersøgelse viser, at størstedelen af brugerne her i Danmark, er de der i forvejen var interesseret i slægtsforskning, og de typisk vælger de største udbydere på det Europæiske marked: MyHeritage og FTDNA, og ikke de største udbydere globalt set. Undersøgelsen viser også, selvom de fleste nøjes med en enkelt genealogisk DNA-test, så er der også en relativ stor andel, som tager tests hos flere udbydere. Dette er sandsynligvis en gruppe af brugere, som går efter mere specifikke informationer, og ikke blot foretager testen af ren nysgerrighed.

Det nye, som denne undersøgelse viser er, at med genealogisk DNA-slægtsforskning, opstår der en nogle nye motivationer, som den hidtidige forskning ikke har fokuseret på. Den hidtidige forskning har fokuseret på hvilken betydning slægtshistorie har for slægtshistorikerne, men med DNA ind i billedet er det ikke længere blot navne, steder, og forfædrenes handlinger, som er motivationsfaktorer. DNA giver mulighed for, at slægtshistorikerne kan se i hvilken grad de har arvet deres genmasse fra respektive forfædre. Selvom etnicitetsestimeringen hos udbyderne af de genealogiske DNA-tests hviler på et tyndt grundlag, så viser denne undersøgelse at netop denne feature tiltrækker mange brugere.

Almen nysgerrighed for hvad metoden kan, uden nogen dybere forklaring, samt ønsket om at klarlægge disponeringen for eller videregivelse af alvorlige arvelige sygdomme, er også et par af motivationsfaktorerne for at foretage genealogisk DNA-tests.

Myter har altid formået at forblive myter fordi de ikke har kunne bevises. Ønsket og motivationen om at kunne afdække familiemyter, har muligvis altid været til stede, men med genealogisk DNA-slægtsforskning opstår der nye muligheder for reelt at kunne afdække disse. Muligheder som det traditionelle papirspor ikke nødvendigvis har kunne imødekomme.

18.2 Adopterede og donorbørns perspektiv

For mange adopterede og donorbørn er den teknologiske udvikling af genealogisk DNA-slægtsforskning en fantastisk udvikling.

Adopterede og donorbørn har for en stor andels vedkommende ingen oplysninger, som kan lede dem ad papirsporet på sit biologiske ophav. Manglen på dette giver for mange en mangel på tilhørsforhold, identitet og selvforståelse, som i yderste konsekvens kan resultere i alvorlige psykologiske traumer og helbredsmæssige konsekvenser. Ja, endog for tidlig død.

På ét punkt adskiller forholdene sig blandt adopterede og donorbørn, og det er at donorbørn typisk kender i hvert fald den ene side af sin slægt, og derfor primært kun søger den anden side af slægten.

Den øgede interesse blandt adopterede for at finde sit biologiske ophav kan være katapulteret af de mange afsløringer om ulovlige adoptioner, hvor barnet eksempelvis kan være blevet stjålet fra sin familie.

Nogle adopterede og donorbørn kan dog også opleve sig i en emotionel klemme mellem ønsket og behovet for at genforenes med biologisk ophav og at finde egen identitet, og på den anden side de sociale forældres forståelse herfor.

Denne undersøgelse viser, at der generelt er bred opbakning i befolkningen til, at adopterede og donorbørn skal have muligheden for at kan finde eller have kontakt til sine biologiske forældre. Kun en meget lille andel mener ikke dette burde være en mulighed. Diverse Tv-shows, hvor man ser hvilken betydning, det kan have for deltagere i disse programmer at genforenes med sin biologiske familie, kan have medvirket til denne opbakning. Denne undersøgelse viser dog også, at tilslutningen til adopterede og donorbørn kan genforenes med biologisk familie, er størst hos den ældste andel af respondenterne. Undersøgelsen viser dog også, at selvom tilslutningen er stor i befolkningen, så er der også visse bekymringer i forhold til adoptiv- eller donorbarnets forældre, som måske ikke ønsker at blive fundet.

Der rejses ligeledes bekymring vedrørende donorers ret til anonymitet gennem donorbanks, som kan omgås ved metoden med genealogisk DNA-slægtsforskning. En præmis der står mellem donorbarnets behov for at kende sit ophav, FNs

deklaration om børns rettigheder til at kende sine forældre, Etisk Råds indlæg i debatten og lovgivningen om anonymitet. En ret til anonymitet der dog er blevet gjort valgfri.

18.3 Arkivarernes perspektiv

Arkivarer anser generelt ikke metoden med genealogisk DNA-slægtsforskning for at være relevant for deres profession. Dette bundes sig grundlæggende i, at udbydere af de genealogiske DNA-tests er private virksomheder. Metoden giver for arkivarer i stedet en række faglige bekymringer. Nogle af disse bekymringer må konkluderes bundes sig i manglende viden om udbydernes privatlivspolitikker.

Spørgsmål vedrørende udbydernes håndtering af data, samt metadata, er nogle af grundene til bekymring hos arkivarerne, da det er svært gennemskueligt, hvis overhovedet, hvordan dette foregår. Udbydere er generelt ikke meget åbne omkring hvordan data lagres. Derimod fremgår det tydeligt af udbydernes privatlivspolitikker, hvilke metadata der lagres og hvordan disse kan anmodes slettet af brugere.

De største bekymringer i arkivarernes perspektiv er dog udbydernes salg af data til forskning og anvendelsen af data til kriminologisk efterforskning, som stiller spørgsmål ved om retten til privatliv overtrædes. Selvom brugere måske accepterer sine data anvendes til sidstnævnte, er alle måske ikke så bevidste om i hvilken udstrækning dette kan have konsekvenser for slægtinge de ikke kender, og dermed giver samtykke på vegne af.

Denne undersøgelse viser, at arkiverne i meget lille grad oplever henvendelser fra brugere med forespørgsel om hjælp til genealogisk DNA-slægtsforskning. Dette stemmer godt overens med, at undersøgelsen også viser, at brugere i meget lille grad søger hjælp hos netop arkiverne, men i stedet søger hjælpen primært via sociale medier. Arkiverne kommer for de fleste først ind i billedet i processen med genealogisk DNA-slægtsforskning, når man har oplysninger om konkrete personer, som

arkiverne kan bidrage med oplysninger omkring, ligesom ved traditionel slægtsforskning.

19 Litteraturliste

Barn, Ravinder og Mansuri, Nushra: "I Always Wanted to Look at Another Human and Say I Can See That Human in Me": Understanding Genealogical Bewilderment in the Context of Racialised Intercountry Adoptees. I *Adoption Experiences and Narration of Family History*, redigeret af Derek Kirton, 45-62, MDPI, Basel, Schweiz, University of Kent, United Kingdom, 2020.

Bettinger, Blaine T. & Wayne, Debbie Parker; "Genetic Genealogy in Practice", National Genealogical Society, 2016.

Bettinger, Blaine T; "The Family Tree Guide to DNA-testing and Genetic Genealogy", 2. Udgave, The Family Tree Books, 2019.

Cakin, Yusuf; "Slægtsforskeres søgen efter information, hjælp og vejledning", Speciale, Aalborg Universitet, 2016.

Calafell, Francesc; Larmuseau, Maarten H. D.; "The Y chromosome as the most popular marker in genetic genealogy benefits interdisciplinary research", Springer Verlag Berlin Heidelberg, 2016, DOI: 10.1007/s00439-016-1740-0.

Galindo, Gabriela: "DNA-test shows King Albert fathered Delphine Boel in extramarital affair", The Brussel Times, 20. Januar 2020, <https://www.brusselstimes.com/92114/dna-test-shows-king-albert-fathered-delphine-boel-in-extramari-tal-affair>

Goldstein, David B.; "The End of Genetics: Designing Humanity's DNA", Yale University Press, 2022.

Gobry, Pascal-Emmanuel; "How A Startup No One Would Touch Crushed Silicon Valley Moguls And Became A Giant", Business Insider, 18. Juli 2011, <https://www.businessinsider.com/myheritage-story-gilad-japhet-2011-7?r=US&IR=T>

Greytak, Ellen M.; Kaye, David H.; Budowle, Bruce; Moor, Cece; Armentrout, Steven L.; "Privacy and genetic genealogy data", Science, Vol. 362, Issue 6405, 2018.

Guerrini, Christi J.; Wickenheiser, Ray A.; Bettinger, Blaine T.; McGuire, Amy L.; Fullerton, Stephanie M.; "Four misconceptions about investigative genetic genealogy", Journal of Law and the Biosciences, Oxford University Press, 2021, DOI: 10.1093/jlb/lsab001.

Guerrini, Christi J.; Robinson, Jill O.; Petersen, Devan; McGuire, Amy L.; "Should police have access to genetic genealogy database? Capturing the Golden State Killer and other criminals using a controversial new forensic technique", PLOS Biology, 2018, DOI: 10.1371/journal.pbio.2006906.

Hagemann-Nielsen, Frederik; Dalsgaard, Louise; "Drabsefterforskere vil bruge slægtsforskning til at knække uopklarede drabsgåder", dr.dk, 2022.

Horowitz, Adam L.; Saperstein, Aliya; Little, Jasmine; Maiers, Martin; Hollenbach, Jill A.: "Consumer (dis)interests in genetic ancestry testing: the roles of race, immigration, and ancestral certainty", *New Genetics and Society, Critical Studies of Contemporary Biosciences*, Vol. 38, 2019, side 165-194, <https://doi.org/10.1080/14636778.2018.1562327>

Kallesøe, Jesper: "Skal retten til at kende sit ophav være en menneskeret", *Kristeligt Dagblad*, 18. april 2005, <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debat/skal-retten-til-kende-sit-ophav-vre-en-menneskeret>, set 14. september 2022.

Kennett, Debbie, "Living DNA review", *Who Do You Think You Are Magazine*, 16. Maj 2022, <https://www.whodoyouthinkyouaremagazine.com/tutorials/dna/living-dna-review/>,

King, Turi E.; Jobling, Mark; "What's in a name? Y chromosomes, surnames and the genetic genealogy revolution", *University of Leicester, Elsevier*, 2009, DOI: 10.1016/j.tig.2009.06.003.

Kareld, Ann-Sofie: "A Quest for Roots and Kinship: Family History in the Television Series *Allt För Sverige (The Great Swedish Adventure)*", *Journal of Family History*, 2022, SAGE Pub, DOI: 10.1177/03631990221075260.

Kling, Daniel; Philips, Christopher; Kennett, Debbie; Tillmar, Andreas; "Investigative genetic genealogy: Current methods, knowledge and practice", *Forensic Science International: Genetics* 52, Elsevier, 2021, DOI: 10.1016/j.fsigen.2021.102474.

Kristensen, Kim; "Politiet overvejer ny DNA-teknologi", *Solidaritet.dk*, 2020.

Kruise, Emil; "Kvantitative forskningsmetoder – I psykologi og tilgrænsede fag", *Dansk Psykologisk Forlag A/S*, 6. udgave, 2007.

Mathur, Sunhil og Sutton, Joseph: "Personalized medicine could transform healthcare", *Biomed Rep.*, 2017, Jul;7(1):3-5, Epub 2. Juni 2017, DOI: 10.3892/br.2017.922, PMID: 28685051; PMCID: PMC5392710, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5492710/>

Mediernes udvikling i Danmark, "Internetbrug og sociale medier 2021", *Kulturministeriet*, 2021

McDermott, Marie Tae: "For adopted Koreans, a DNA-test can be a shortcut to birth families", *The Seattle Times*, 27. August 2016,

<https://www.seattletimes.com/nation-world/for-adopted-koreans-a-dna-test-can-be-a-shortcut-to-birth-families/>, set 14. september 2022.

McLaughlin, Kathryn; "MyHeritage DNA review: Everything you need to know", Innerbody Research, 3. Januar 2022, <https://www.innerbody.com/dna-testing/my-heritage-dna-review>, set 26. august 2022.

McLaughlin, Kathryn; "23andMe reviews: A Complete Guide to 23andMe's Health and Ancestry DNA-tests", Innerbody Research, 10. Maj 2019, <https://www.innerbody.com/dna-testing/23-and-me-review>, set 26. august 2022.

Nielsen, Henrik; Kjems, Jørgen: "DNA", Den Store Danske på lex.dk. Hentet 5. september 2022 fra <https://denstoredanske.lex.dk/DNA>.

Regalado, Antonio: "Genetic genealogy is now solving recent crimes, not just cold cases", MIT Technology Review, 30. Juli 2018, <https://www.technologyreview.com/2018/07/30/141250/genetic-genealogy-is-now-solving-recent-crimes-not-just-cold-cases/>

Rytz, Camilla og Hohlmann, Kristina: "Hundredvis vil have adoptionssager fra Sydkorea gransket: -Jeg har levet på en løgn", TV2 Nyhederne, 14. september 2022, <https://nyheder.tv2.dk/samfund/2022-09-14-hundredvis-vil-have-adoptionssager-fra-sydkorea-gransket-jeg-har-levet-paa-en?fbclid=IwAR2LShXJh1w-eznnbtwR-NyW79tDimJiabUwADXo1qQoJqKQyeofubbl-aeA>, set 15. september 2022.

Scheuer-Hansen, Simone og Møller, Sophie Lund: "Korrupt chilensk sammenslutning har bortadopteret tusindvis af kidnappede børn – måske også til Danmark", Jyllands Posten, 25. februar 2021, side 14-15, set 26. september 2022

Stallard, Matthew og de Groot, Jerome: ""Things Are Coming Out That Are Questionable, We Never Knew About": DNA and the New Family History", Journal of Family History, 2020, Vol. 45(3).

Worsøe, Hans H. og Liep, John: "Genealogi", Den Store Danske, <https://denstoredanske.lex.dk/genealogi>.

19.1 Andet

§ 14, BEK 1724 af 21/12/2006, Sundhedsministeriet, <https://www.retsinformation.dk/eli/ltta/2006/1724>

§ 13, BEK 1035 af 05/11/2012, Sundhedsministeriet, <https://www.retsinformation.dk/eli/ltta/2012/1035>

23andme.com

325kamra.org

Ancestry.com

Artikel 7.1, Convention on the Rights of the Child, 20. November 1989,
https://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf

Artikel 8.1, Convention on the Rights of the Child, 20. November 1989,
https://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2010/05/UNCRC_united_nations_convention_on_the_rights_of_the_child.pdf

Bgi.com

Blaine T. Bettingers blog: "The Genetic Genealogist", <https://thegeneticgenealogist.com>, set 11. September 2022.

Blaine T. Bettingers LinkedIn-profil, <https://www.linkedin.com/in/blainebettinger/details/experience/>, set 11. September 2022.

DNApainter.com

DR.TV, "Min hemmelige familie", https://www.dr.dk/drtv/serie/min-hemmelige-familie_312754

Enggaard, Martin Wittrup m.fl, "*Dansk Politi skal kunne bruge genetisk slægtsforskning i efterforskning af drab og grov personfarlig kriminalitet*", borgerforslag.dk, 2022

"Ethiske problemer vedrørende kunstig befrugtning – Anonymitet og selektion med sæddonation", 2. del, Det Ethiske Råd, 2002, <https://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etiske-Temaer/Assisteret-reproduktion/Publicationer/Del-2-Anonymitet-og-selektion-i-forbindelse-med-saeddonation.pdf>, set 16. september 2022.

Etiskraad.dk

Familyreedna.com

GedMatch.com

Livingdna.com

MyHeritage.com

Nationalbanken.dk

Survey-Xact.dk

Truth and Reconciliation Commission in the Republic of Korea,

<http://www.jinsil.go.kr/en/bbm/bbs/selectBoardArticleView.do?nttId=23429>, set 16. September 2022.

“Kunstig befrugtning – Debatspørgsmål fra Det Etske Råd”, april 2020,

<https://www.etiskraad.dk/~media/Etisk-Raad/Etske-Temaer/Assisteret-reproduktion/Publikationer/2000-Kunstig-befrugtning-del-3.pdf>, set 16. september 2020.

“Kriminelt: Jeg kan finde drabsmændene”, DR.TV, 6. oktober 2022

TheProbatepro.com

Worldometers.com